Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

РЎЗНОМА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ҚЎМИТАСИ,
ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ БОШ НАШРИ

№ 41 (10.037). • 1991 йил 27 февраль • чоршанба • Баҳоси 6 тийин.

РЕФЕРЕНДУМ — АСОСИЙ МАСАЛА

25 февраль куни СССР Олий Кенгаши сессиясининг навбатдаги мажлисида сўзга чиққан депутатларнинг кўпчилиги Бутуниттифоқ референдуми ғояси ҳамда уни ўтказиш муддатини қўллаб-қувватлади. Иттифоқни сақлаб қолиш — СССРдаги ҳар бир халқ ҳаётидаги асосий масала эканлиги таъкидланди. Референдумга муносабат бугунги кунда ҳар қандай партия, ҳар қандай жамоат ташкилоти, ҳар бир меҳнат жамоаси, ҳар бир кишининг мамлакатимиз қайта туғилиши учун асосий шарт-шароит яратиладими деган масалага нисбатан масъулиятининг кўрсаткичидир, деб таъкидланди мамлакат парламенти минбаридан.

Бир қанча нутқларда ана шу муносабат билан қатор жумҳуриятлар ва минтақаларда юзага келаётган вазият тавсифлаб берилди. Бузғунчи кучлар референдумни барбод қилишга ёки уни ўтказиш муддатларини кўчиришга интилаётганликлари тўғрисида, СССР Олий Кенгаши тасдиқлаган таърифни ўзгартиришга, уни жумҳурият ва маҳаллий аҳамиятга молик бошқа масалалар билан тўлдиришга ҳаракат қилаётганликлари тўғрисида гапирилди. Нотиқлар умумиттифоқ референдуми ўрнига жумҳуриятларда савол-жавоблар, плебисцитлар ўтказишга доир ниятларини ҳам қораладилар.

Референдумга концептуал, мафкуравий жиҳатдан янада изчил, қунт билан тайёргарлик кўришга даъватлар янгради. Жумладан, Олий Кенгашга аввалги иттифоқдаги қандай қоидаларга қарши чиқаётганимиз тўғрисида аниқ фикр айтиш, «марказ» тушунчасини аниқлаб олиш таклиф қилинди. Масала социология нуқтаи назаридан танлаб олинган йўлнинг моҳиятига янада аниқроқ жавоб бериши учун унинг таърифига яна бир марта қайтиш мақсадга мувофиқ эканлиги уқтирилди. Референдумнинг ҳар бир қатнашчиси олдига ана шу масала қўйилади. Бундан ташқари референдум натижалари турли хилда бўлиши мумкинлигини назарда тутиш зарурлиги ҳам айтиб ўтилди.

Олий Кенгаш асос учун қабул қилинган қарорда давлат ҳокимиятининг барча олий ва маҳаллий идораларига, жумҳурият бошқармаларига давлат идоралари жойларда қандай ишлар қилаётгани ёки қандай қарорлар қабул этаётганидан қатъи назар тенг ҳуқуқли суверен республикаларнинг янгиланган федерацияси сифатида ССР Иттифоқини сақлаб қолиш масаласи юзасидан СССРнинг бутун ҳудудида референдум ўтказишга қаратилган қўшимча тадбирлар кўришни таклиф этади.

Қарорда республикалар мустақиллиги тўғрисида республикаларда аҳоли ўртасидаги савол-жавоблар режалаштирилган Иттифоқ референдумини ўтказмаслик учун қонуний асос ҳисобланмайди. чунки улар бутун совет халқи муҳокамасига ҳамда овоз беришига қўйилган асосий масалага жавоб бермайди. Олий Кенгаш тегишли республикалар давлат ҳокимияти олий идораларига мурожаат қилиб, зудлик билан референдум комиссиялари, шунингдек фуқароларнинг умумхалқ овоз беришида қатнашиш юзасидан ўз ҳуқуқларини амалга оширишларида халақит берадиган барча тўсиқларни бартараф этишни сўрайди.

Олий Кенгаш халқ депутатлари ва айрим фуқароларнинг мурожаатлари муносабати билан ҳамон референдум ўтказиш марказий республика комиссиялари тузилмаган республикаларда халқ депутатлари район, шаҳар, шаҳарлардаги район, қишлоқ ва қўрғон Советлари участкалар ва округларни мустақил ташкил этиш, СССР референдуми округ ва участка комиссияларини тасдиқлаш борасида мустақил ҳуқуққа эга эканлигини белгилаб беради. Корхоналарда, муассасаларда ва ташкилотларда меҳнат жамоалари ҳамда жамоат бирлашмаларига ҳам участкалар, округлар ташкил этиш, шунингдек референдумда турар жойларда овоз беришдан маҳрум бўлган меҳнат жамоалари аъзолари, уларнинг оила аъзолари, бошқа фуқароларнинг қатнашишини таъминлаш учун референдум участка ва округ комиссияларини тузиш ҳуқуқи берилади.

Қарорда чет эллардаги ҳарбий қисмларда, шунингдек СССР Мудофаа вазирлигининг, СССР Давлат хавфсизлиги комитетининг, СССР Ички ишлар вазирлигининг республика Марказий референдум комиссиялари тузилмаган республикалардаги ҳарбий қисмларда референдум ўтказиш тартиби ҳамда уни ташкил этиш йўллари ҳам белгилаб берилган.

Олий Кенгаш мамлакат барча фуқароларига мурожаат этиб, уларни референдумда, тарихий муҳим аҳамиятга молик масалани — давлатимиз, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи тақдири тўғрисидаги масалани ҳал этишда фаол қатнашишга даъват этади.

В. БЕЗБРЕЖНИЙ,
Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
И. НОВИКОВ,
ТАССнинг парламентдаги мухбирлари.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг Фармони

С. А. ҲУСАНХУЖАЕВНИ ЛЕНИН ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет адабиётини ривожлантиришдаги катта хизматлари учун ёзувчи Саид Аҳмад **Ҳусанхўжаев Ленин** ордени билан мукофотлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 25 февраль.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг Фармони

У. ОБИДОВ, Ҳ. ҲОШИМОВ ЎРТОҚЛАРГА «СССР ХАЛҚ ЎҚИТУВЧИСИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўқувчиларга таълим ва тарбия беришдаги алоҳида хизматлари, самарали педагогик фаолияти учун қуйидагиларга **«СССР халқ ўқитувчиси»** Фахрий унвони берилсин:

Усмонжон **Обидов** — Наманган вилоятининг Тўрақўрғон районидаги И. Мўминов номли 10-ўрта мактаб ўқитувчиси.

Ҳаким **Ҳошимов** — Тошкент шаҳридаги М. Уйғур номли 22-ўрта мактаб директори.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 25 февраль.

17 МАРТ — СССР РЕФЕРЕНДУМИ КУНИ

ФИКРЛАР ҲАР ХИЛ, ЛЕКИН...

МАМЛАКАТИМИЗДА рўй бераётган ошкоралик ва демократия йўлида кўпгина тўсиқлар ва қийинчиликлар учрамоқда. Шунга қарамай мамлакат фуқаролари, шу жумладан жумҳуриятимиз аҳолиси ҳам бу ўзгаришларни тўғри идрок этиб, ҳоли-қудрат ҳақиқий мустақилликка эришиш учун курашмоқдалар. Наврўз байрами арафасида ўтказиладиган «умумхалқ овоз бериши» ҳам шу ишларнинг муҳим йўналишларидан биридир. Иқтисодий-ижтимоий қийинчиликларга қарамай халқимиз келажакка ишонч билан нигоҳ ташламоқда. Мустақил жумҳуриятларнинг мустақил бирлиги учун ўтказиладиган референдум арафасида С. Раҳимов ноҳия Кенгаши раисининг муовини Ш. Пўлатовни қандай ишлар қилинаётгани ҳақида суҳбатга тортдим.

— Ноҳиямизда Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгашининг қарорига кўра тасдиқланган тадбирлар режасига асосан ССЖИ референдуми ўтказиш бўйича мавзе комиссиясига 17 кишидан иборат номзодлар рўйхати берилди ва у Тошкент шаҳар Кенгаши томонидан тасдиқланди. Мавзе комиссияси тасдиқлангандан сўнг ноҳиямизни 76 та участкага бўлдик. Комиссияларга ноҳияда жойлашган 120 дан зиёд меҳнат жамоалари, жамоат ташкилотлари ва истиқомат жойларидан номзодлар кўрсатилди. Ноҳия Кенгаши томонидан очиқ ҳамда ёпиқ участкалар учун белгиланган муддатда комиссия аъзолари тасдиқланди.

— Шавкат Обидович, ана шу ССЖИ референдумини ўтказувчи мавзе ва участка комиссияларига кимлар жалб этилди, депутатлар ҳам борми?

— Юқорида таъкидлаганимдек, ноҳия ҳудудидаги меҳнат жамоалари вакилларини ва ноҳия кенгаши депутатларини ушбу комиссияларга жалб этдик. Масалан, 33-поликлиника бош врачи Ш. Аъзамова, чинни заводи чилангари Е. Валюженич, Тошкент Давлат дорилфунуни тарих куллиётининг доценти Г. Охунова каби депутатларнинг мавзе ва участка комиссияларига киритилганлиги бизни қувонтиради. Жойлардаги барча комиссияларда депутатларимиз ҳам фаол қатнашадилар, деб ўйлайман.

Ноҳия Кенгаши раисининг муовини, референдумга тайёргарлик, комиссия аъзолари ҳақидагина фикр юритди. Лекин қандай овоз бериш тартиби, аҳоли бундан хабардорми, бу ҳақда бизга ҳеч нима дегани йўқ. Тўғри, улар энди бу ишлар билан шуғулланишмайди. Қолганини комиссия аъзолари олиб боришади. Яхшиси буни оддий халқ вакилларидан сўраб билсак. Зеро кимнинг қандай жавоб бериш ҳуқуқи эркиндир.

А. Юсупов — ҳайдовчи: — Мен ССЖИ референдумида агар жумҳуриятимиз яна марказга тобе бўлиб қолмаса, «Госплан» деган нарса йўқолса, Совет Иттифоқи федерацияси учун овоз берган бўлардим.

Нафиса Аъзамова — ишчи: — Агар менга иттифоқсиз яшай оламиз, деган кафолатни бера олишса, унда Совет Иттифоқи федерациясига қарши овоз бераман.

Т. Нишонбоев — зиёли: — Авваламбор референдум ўтказишдан олдин марказга кетаётган «қайтарилмайдиган» нодир металлар ўз жумҳуриятимиз ихтиёрига берилса, унда Совет Иттифоқи бирлиги учун овоз берардик.

Туроб ота — меҳнат фахрийси: — Ўғлим, халқимиз ўзининг қадимий тарихига эга. Нималарни кўрмадик. Бугунги кунимизга раҳбарларимиз эмас, авваламбор ўзимиз сабабчимиз. Бойликларимизни бўлар-бўлмасга исроф қилдик. Шариатда ҳатто ортиқча сўз гапириш исрофгарчиликка киради. Натижада оиладан, жамиятимиздан қут-барака кўтарилди. Йўқчилик жамиятига айланиб қолаяпмиз. Худо хоҳласа, одамларга инсоф берса, ҳаммаси ўз ўрнига тушиб кетади. «Ҳа» ёки «йўқ» дегани билан ҳеч нарса ўзгармайди.

Кўриниб турибдики, фикрлар хилма-хил. Лекин суҳбатлар давомида шунга амин бўлдикки, кўпчилик бўлажак Иттифоқ федерациясининг том маънодаги халқнинг ишончини оқлайдиган давлат бўлишни истайди. Чунки ҳозирча бундан бошқа истиқболли йўл кўринмаяпти. Албатта, бунинг учун аввало халқимиз масаланинг моҳиятини тушуниб етмоғи ва масъулиятни ҳис этмоғи лозим. Зеро, бу референдумда ҳар бир овознинг ўз ўрни бор.

Ноҳияда референдумни ўтказиш бўйича олиб борилаётган ишлар билан танишгач, бир мулоҳаза туғилди. Бу ерда ташкилий ишлар бирмунча силлиқ, режадагидек кетяпти. Аммо жойларда тарғибот-ташвиқот масаласида орқада қолинмоқда. Референдумгача бўлган вақт эса қисқариб боряпти. Буни ҳисобга олиш керак.

Д. АҲМЕДОВ.

ИНСОНПАРВАРЛИК ЁРДАМИ ҚАНДАЙ ТАҚСИМЛАНМОҚДА?

Тошкентда Ўзбекистонга келаётган турли хил ёрдамни тақсимлаш республика комиссиясининг мажлиси бўлди.

Келаётган юклар қандай қабул қилиб олинаётгани ва улар қандай қилиб санитария-эпидемиология текширувидан ўтказилаётгани тўғрисидаги ахборот тингланди. «Правда Востока» ва «Ташкентсая правда» рўзномалари эълон қилган мақолаларида ёрдамга берилган нарсаларни тақсимлаш тўғрисида нохолис фикрлар билдирилгани таъкидланди.

Ҳозирги пайтда Ҳиндистондан келган 32 тонна озиқ-овқат маҳсулоти ва дори-дармон санитария хизмати текширувидан ўтди. Комиссия уларни тақсимлаш тўғрисида қарор қабул қилди. Озиқ-овқат маҳсулотлари жумҳурият вилоятларидаги ҳамда Қорақалпоғистондаги интернат-уйларга юборилади, шунингдек Афғонистонда ҳалок бўлган жангчиларнинг оилалари ўртасида тақсимланади. Дори-дармонларни Сурхондарё ва Сирдарё вилоятларидаги шифохоналарга беришга қарор қилинди. Бу вилоятларда дори-дармонларга эҳтиёж жуда катта эканлиги сезилмоқда.

Ҳозир Ҳиндистондан келган юкнинг яна 32 тоннаси текширувдан ўтмоқда. Бундан ташқари, Тошкентга совет немисларининг «Уйғониш» жамияти номига 37 тоннага яқин юк келди. Бу юк ўз эгасига топширилди ва текширилгандан кейин уни жамият вакиллари тақсимлайдилар.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосарлари Ў. Қ. Исмоилов ва Э. С. Самандаров қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

АНИҚ МАРОМДА ИШЛАСИН

25 февраль куни Тошкентда бўлиб ўтган кенгайтирилган кенгашда Ўрта Осиё темир йўлининг ўтган беш йилликдаги иш якунлари, кўп минг кишилик жамоанинг бозор муносабатларига ўтиш шароитида пассажирларни ва юкларни барқарор ташишни таъминлаш муаммолари муҳокама қилинди. Кенгашда Ўрта Осиё магистрали барча бўлинмаларининг вакиллари иштирок этдилар.

Темир йўл барча Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон учун энг муҳим транспорт йўлидир. Ҳали иттифоқ шартномаси имзоланмаган, хўжалик алоқалари мувофиқлаштирилмаган ҳозирги мураккаб вазиятда темир йўл мамлакат минтақалари ўртасида асосий алоқа бўғини бўлиб қолди. Иқтисодиёт бозор муносабатларига ўтказилаётган шароитда темир йўл транспортининг аҳамияти янада ошади. Мамлакат бутун халқ хўжалиги комплексининг бир маромдаги фаолияти кўп жиҳатдан темир йўл транспортининг узлуксиз ишлашига боғлиқдир. Ўрта Осиё темир йўлининг меҳнаткашлари буни яхши англайдилар. Кенгашда ҳатто Фарғона, Душанбе ва Ўш вилоятларида рўй берган воқеалар пайтидаги ғоят қийин вазиятларда ҳам темирйўлчилар ўз вазифаларини аниқ бажарганликларини кўрсатувчи мисоллар келтирилди.

Ўтган беш йиллик Ўрта Осиё темир йўли тарихига унинг барча бўлинмалари хўжалик ҳисобига ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтиш даври бўлиб кирди. Кўп минг кишилик байналмилал жамоа асосан барча кўрсаткичлар бўйича ўсишга эришди. Шу вақт мобайнида салкам икки юз километрли янги йўл қурилди, йўл участкалари фаол электрлаштирилди, 880 километр алоқа кабель линиялари ётқизилди.

Ижтимоий соҳада ҳам жиддий ўзгаришлар содир бўлди. Йўл қурувчилари 235 минг квадрат метр уй-жой, бир нечта мактаб ва болалар боғчаси, касалхоналарни фойдаланишга топширдилар. Меҳнат унумдорлигини ўстириш билан бир вақтда иш ҳақи ҳам оширилди. Режадан ташқари 27 миллион сўм фойда олинди.

Ўрта Осиё магистрали орқали 610 миллион тонна юк ташилди. Бу давлат буюртмасидан анча кўпдир. Шунга қарамай, деб таъкидланди кенгашда, ҳали кўпгина вазифалар ҳал этилмади, бир қанча кўрсаткичлар юзасидан қолоқликка йўл қўйилди. Ўтган йили ҳар бир вагон обороти ўрта ҳисобда деярли бир соат секинлашди, локомотивларнинг меҳнат унумдорлиги пасайди. Юк ташишни режалаштиришда ва ташкил этишдаги камчиликлар туфайли катта нобудгарчиликка йўл қўйилди ва зарар кўрилди.

ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИ МУАММОЛАРИ

Темир йўлнинг иқтисодий кўрсаткичларига бўш составлар, вагонларни капитал ва жорий ремонт қилишга доир бажарилмаган топшириқлар салбий таъсир кўрсатди. Йўл хўжалигида ҳал этилмаган муаммолар кўп...

Кенгашда темир йўллардан кесиб ўтиладиган жойлардаги қўриқчиликни бекор қилиш Жиззах вилоятида ва Қорақалпоғистонда фожиага олиб келганлиги ташвиш билан айтилди. Бу ерларда поездларнинг автобуслар билан тўқнашувлари содир бўлди. Одамлар ҳалок бўлди, кўп одам жиддий жароҳатланди. Кенгашда контейнерда юк ташиш ва тижорат ишлари хизматларининг раҳбарлари танқид қилинди. Ўтган йили контейнерларга юк жойлаш режаси бажарилмай қолди. Контейнерлар обороти нормативларининг бузилиши, юк тушириш майдонларида уларнинг туриб қолиши ишлар барбод бўлишининг асосий сабабларидир. Темир йўл юк кўтариш-транспорт техникаси билан яхши таъминланмаганлиги бунинг оқибати бўлди.

Йўловчиларга хизмат кўрсатишнинг паст даражада эканлигига кўп эътибор берилди. Йўловчилар. тушган поездлар белгиланган ҳаракат жадвалига риоя қилмаётганлиги, билет кассалари олдида ҳали ҳам навбат кутаётганлар камаймаётгани, вагонларнинг аҳволи талабга жавоб бермаслиги юзасидан мисоллар келтирилди. Мамлакатнинг барча йўлларида бу муаммолар бор. Лекин жойлардаги темир йўлларнинг ходимлари танглигини пасайтиришлари, йўловчиларга хизмат кўрсатиш даражасини оширишлари мумкин ва шундай қилишлари керак. Билет сотишнинг автоматлашган системаси — «Экспресс-2»нинг жорий этилиши бу йўналишдаги муҳим қадам бўлди.

Темир йўл транспортининг бир маромда ишлаши тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишда муҳим аҳамиятга эга эканлиги таъкидланди. Шу боисдан муаммоларни илоҷи борича тезроқ ҳал этиш, йўл бўлинмаларида тартиб ўрнатиш муҳим вазифадир. Шу боисдан темир йўл истиқболи алоҳида аҳамият касб этади. Уни электрлаштиришга биринчи даражали аҳамият берилади. Ховос — Қўқон, Суперфосфатная — Бухоро — Қарши участкаларидаги йўл электрлаштирилмоқда. Тўқсонинчи йилларнинг ўрталарида магистралнинг янада кўпроқ юк ортилган вагонлари қатнайдиган қисми юк ташишнинг иқтисодий ва экологик жиҳатдан тоза бўлган турига ўтади. Бу йил магистрал қурувчилари катта ҳажмдаги ишларни бажаришлари керак бўлади. Улар 210 миллион сўмлик капитал маблағни ўзлаштиришлари зарур. Ишга тушириладиган иншоотлар орасида Ўзбекистон локомотив депоси қурилишини туғаллаш, Суперфосфатная станциясини таъмирлаш вазифалари бор. Мазкур станция Самарқанд станциясидан ҳозир бу ерга келаётган юкларнинг барчасини ортиш ва тушириш ишларини ўз зиммасига олади.

Ўзбекистоннинг вилоят марказларида бир неча вокзал комплекслари қурилади ва капитал ремонтдан чиқарилади.

Кенгашда Ўзбекистон ССР Президентининг якка тартибда уй-жой қурувчилар учун ер ажратиб бериш, посёлкалар ва қишлоқларни газлаштириш ва сув билан муқим таъминлаш тўғрисидаги фармонини темирйўлчилар қизғин қўллаб-қувватлаганликлари таъкидланди. Ўтган йилнинг ўзидагина темир йўлнинг биргина Фарғона бўлимида уй-жой қуришга уч миллион сўм миқдорида қарз бериш учун пул ажратилди. Ана шу ишлар бу йил ҳам давом эттирилади. Хўжалик юритишнинг бозор муносабатларига ўтиш меҳнаткашларни, биринчи навбатда камбағалларни ижтимоий ҳимоя қилишни талаб этади. Шу сабабли темирйўлчилар ёрдамчи хўжаликларининг самарали ишлаши муҳим аҳамиятга эга бўлади. 1995 йилга бориб магистралнинг ёрдамчи хўжаликлари ҳар бир меҳнаткашни йилига 30 килограмм гўшт ва 46 килограмм сут билан таъминлаш имкониятига эга бўлади. Бу Озиқ-овқат дастурини ҳал этишга қўшилган катта ҳисса бўлади. Темир йўл корхоналарида халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқариш янада кўпаяди, пулли хизмат турлари кенгаяди.

Бу йил анча мураккаб бўлади. Лекин янгиланаётган иттифоқ барча жумҳуриятлар вакилларининг куч-ғайратларини бирлаштириш йўли билангина тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш, мамлакатни боши берк кўчадан олиб чиқиш мумкин. Кенгаш қатнашчилари кўпчилигининг нутқида ана шу фикр асосий ўринни эгаллади. Жамиятнинг соғлом кучларини бирлаштириш, ишлаб чиқаришнинг барча жабҳаларида қизғин ишлаш натижасидагина ёпирилиб келаётган иқтисодий тангликни бартараф этиш мумкин, деб таъкидлади Ўрта Осиё темир йўлининг бошлиғи В. М. Желтоухов.

Кенгашда Ўзбекистон ССР Президенти, республика Компартияси Марказий Комитетининг Биринчи котиби И. А. Каримов нутқ сўзлади.

Кенгаш қатнашчилари мамлакатимизнинг барча темир йўлчиларига мурожаатнома қабул қилишди. Улар мамлакат темир йўлчиларини 17 март куни ўтказиладиган референдумда фаол қатнашишга, янгиланаётган Иттифоқни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш учун ўз овозларини беришга чақирдилар.

Кенгаш ишида Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосари П. Ңўъмонов ва СССР темир йўл вазирининг ўринбосари Б. Д. Никифоров қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

ҲАҚ ГАПНИ АЙТАМИЗ

ҚАЙТА қуришнинг шарофати билан ҳақ гапни баралла айтадиган кун келди. Бу ниманики гапирсанг гапиравер дегани эмас, аввал ўйлаб, кейин сўйлаш керак. Ана шу ақидага амал қилиб, шу фикрга келдим. 17 март куни СССР референдуми ўтказилади.

Референдум бизга нима беради? Албатта, ижобий натижалар бериши табиий. Ажралиб чиққан билан дарров ўзимизни ўнглаб олишимиз қийин. Бизнинг Бўстонлиқ ноҳиясида саноат корхоналари кўп. Шуларнинг ишлаш тартибини, яъни тайёр маҳсулотни қандай вужудга келтиришини ўзимча тафтиш қилиб кўрдим.

Биргина Ғазалкентдаги Тоштарошлик комбинатига хом ашё бошқа жумҳуриятлардан келтирилар экан. Украина, Белоруссия, РСФСР жумҳуриятлари шулар жумласидан. Ёки ойна заводи Тожикистон ССРдан хом ашё олади. Бундай корхоналар жумҳуриятимизда сон-саноқсиз.

Энди жумҳуриятлар ажралиб, ССР Иттифоқи парчаланиб кетгудек бўлса бундай комбинат, завод ва фабрикаларнинг иш мароми бузилади. Тўхтаб қолиши ҳам мумкин. Ҳаммасини тарозига солиб кўрмоқ лозим.

Бўлинганни бўри ейди. Шунинг учун биргаликда қардошлар билан ёнма-ён ҳаракат қилмас эканмиз, оқибати ёмон бўлади.

Биз кексалар шу кунларда бўладиган фахрийларимиз йиғилишида ноҳиямиз меҳнаткашларига Иттифоқни сақлаб қолиш учун мурожаатнома қабул қилмоқчимиз. Саволларнинг моҳияти ва мазмунини тушунган ҳолда янгиланган ССР Иттифоқи федерацияси учун якдиллик билан овоз берамиз.

А. РАҲИМБЕРДИЕВ,
Бўстонлиқ ноҳия фахрийлар кенгашининг раиси, жумҳуриятда хизмат кўрсатган маданият ходими.

СССР ДАВЛАТ ХАВФСИЗЛИК КОМИТЕТИДА

Оммавий ахборот воситаларида илгари хабар қилинганидек РСФСР Олий Кенгаши Раисининг соқчилик ходимлари 6 февраль куни амалдаги қоидаларга зид равишда СССР Давлат хавфсизлиги комитетининг РСФСР Советлари уйи биносидаги А зонасининг 4—120-хизмат хонаси эшигини бузган эдилар. Бу хона 1981 йилда бино фойдаланишга топширилган чоғда давлат хавфсизлиги комитетига ажратилган эди. Айни пайтда соқчилар ушбу хонадаги махсус ускуналарни бу ерда ҳозир бўлган халқ депутатларига ва журналистларга гўё яширин эшитиш аппаратлари деб кўрсатишга урингaнлар.

РСФСР Олий Кенгаши ана шу ускуналар ҳақиқатда нима учун мўлжалланганлиги тўғрисидаги масалани ҳал этиш мақсадида депутатлар комиссиясини тузди. Комиссиянинг топшириғига биноан мустақил техникавий эксперт комиссияси ташкил этилди. Комиссиянинг шахсий таркиби РСФСР Вазирлар Кенгашининг Раиси И. С. Силаев билан келишиб олинди ва ана шу комиссия томонидан маъқулланди.

Ҳозирги вақтда экспертлар ўзларига топширилган ишни туғалладилар ва ўз хулосаларини чиқардилар. Улар давлат хавфсизлиги комитетининг РСФСР Советлар уйи биносидаги аппаратлари ва ускуналари ўз таркиби ва техникавий тавсифларига кўра ушбу бинонинг муҳим хоналарини ахборот жиҳатидан муҳофаза қилиш учун мўлжалланган ва улардан яширин тарзда эшитиш учун фойдаланилиши мумкин эмас, деган бир хил хулосага келдилар — СССР Давлат хавфсизлиги комитети ҳукуматнинг бошқа биноларида ҳам алоҳида муҳим хизмат хоналарини ахборот жиҳатидан муҳофаза қилиш учун шундай ускунадан фойдаланади.

Мустақил эксперт комиссиясининг хулосаси РСФСР Олий Кенгашининг Раиси Б. Н. Ельцинга ва РСФСР Вазирлар Кенгашининг Раиси И. С. Силаевга юборилди.

Мазкур бинода давлат хавфсизлиги комитетининг аппаратлари жойлаштирилган хона борлиги ва ана шу аппаратлар ҳақиқатда қайси мақсадга мўлжалланганлиги РСФСР Вазирлар Кенгаши раҳбариятига аллақачон маълум бўлганлиги эътиборни ўзига тортади. Мавжуд ҳужжатлар ана шундан яққол далолат беради.

Шу тариқа Россия Советлар уйи биносида давлат хавфсизлиги комитетининг ўзаро гаплашувларни яширин тинглайдиган аппаратлари топилганлиги тўғрисидаги гаплар ошкора туҳмат ва иғвогарлик тусидадир.

Афсуски, РСФСР Олий Кенгаши раҳбарларининг ва улар соқчилик ходимларининг СССР Давлат хавфсизлиги идораларининг фаолияти тўғрисидаги мутлақо асоссиз ошкора даъволари кейинги вақтда тез-тез пайдо бўладиган бўлиб қолди.

Шу муносабат билан мамлакатда ижтимоий кескинликни кучайтиришга мўлжалланган бундай иғвогарлик ким учун фойда келтиради, деган савол туғилади.

СССР Давлат хавфсизлиги комитети РСФСР Олий Кенгашининг депутатлари бундай номуносиб ҳатти-ҳаракатларга муносиб баҳо берадилар, деб умид қилади.

Тошкент ҲАҚИҚАТИ

27 февраль, 1991 йил ● № 41 (10.037).

• 1 март—ягона сиёсий кун •

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ УЧУН!

Сиёсий маърузачиларга ёрдам

1991 йил 17 март куни совет кишилари Иттифоқимиз тақдирига нисбатан ўз муносабатларини билдирмоқлари керак. Умумхалқ миқёсида овоз бериш (референдум) мамлакатимизда илк бор ўтказилаяпти. Яширин овоз бериш бюллетенида «Ҳар қандай миллатга мансуб кишининг ҳуқуқ ва эркинликларини тўлиқ кафолатловчи тенг ҳуқуқли суверен республикаларнинг янгиланган федерацияси сифатидаги Совет Социалистик Республикалари Иттифоқини сақлаб қолиш зарур, деб ҳисоблайсизми?» деган ягона савол бор.

Ўзбекистоннинг минтақа хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ҳамда республика фуқаролари қўйилган масала моҳияти ва мазмунини тўла ва аниқ тушуниб олишларини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсати овоз бериш учун қўшимча бюллетень ишлаб чиқиш ва уни референдум куни Иттифоқ органи томонидан тасдиқланган асосий бюллетенга қўшиб беришни зарур деб топди. Ундаги савол матни қуйидагича: «Ўзбекистон янгиланган Иттифоқ (Федерация) таркибида суверен тенгҳуқуқли республика сифатида қолишига қўшиласизми?»

Ўзбекистон коммунистлари республика аҳолисининг аксарият кўпчилиги фикрини ифодалаган ҳолда қайси йўлни танлашни аллақачон ҳал этиб бўлганлар. Бу ҳақда Ўзбекистон Компартияси XXII съездида унинг Марказий Қўмитаси биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов шундай деганди: «Биз минглаб иплар орқали Иттифоқ билан боғланганмиз, ва Иттифоқ баримиз учун — оддий қўшилиш эмас, балки барча қардош халқлар кучини кўпайтириш демакдир».

Референдумга тайёргарлик ишлари тарихимизнинг мураккаб даврида, иқтисодиётда, ижтимоий ва сиёсий соҳаларда, миллатлараро муносабатларда инқирозли жараёнлар ўта кескинлашган бир пайтда олиб борилмоқда.

Хусусан, 1990 йилда урушдан кейинги давр мобайнида биринчи марта ижтимоий ишлаб чиқаришнинг мутлақ пасайишига йўл қўйилди. Фақатгина тўғридан-тўғри иш вақтининг йўқотилиши ҳисобига 5 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилмади. Ҳар тўртинчи корхона ўз шартномавий мажбуриятларини уддалай олмади. Кўпгина жамоалар иқтисодий мустақилликдан ўзлари маҳсулот ишлаб чиқариш кўламларини камайтирган ҳолда ана шу маҳсулот нархларини ошириш ҳисобига олинадиган фойдани ва меҳнатга ҳақ тўлаш фондларини кенгайтириш мақсадларида фойдаландилар.

1991 йил кириб келганидан кейин ҳам аҳвол ўзгаргани йўқ. Ишлаб чиқариш суръатларининг пасайиб кетиши ҳатто авж олиб бормоқда. Аксарият муҳим маҳсулот турларини ишлаб чиқариш шу йилнинг январь ойида ўтган йилдагига нисбатан 5—10 фоизга, баъзи жойларда эса 50 фоизга камайиб кетди. Бир қатор ҳолларда очиқдан-очиқ саботажга йўл қўйилмоқда.

Истеъмол бозоридаги вазият биринчи ўриндаги сиёсий муаммо тусини олди. XII беш йиллик мобайнида аҳолининг пуллик даромадлари 232 миллиард сўмга кўпайди, яъни ўтган беш йилликдагига нисбатан 3 маротаба тезроқ ўсиб борди. Албатта, пулнинг бундай оқимига ҳеч бир бозор дош беролмайди! Ана шундай шароитларда марказга, бутуниттифоқ тузилмаларга ҳужум бошланди. Армия, Давлат Хавфсизлик Қўмитаси, Ички ишлар вазирлиги шаънига кўплаб ножўя гаплар айтилмоқда. Янги Вазирлар Маҳкамасини ҳам унутишмаяпти. СССР Президенти қадр-қимматини камситишга, унинг обрўсини тўкишга уринишлар бўлмоқда.

Юзага келган аҳволни жиддий баҳолаш партиядан қуйидагиларни талаб қилмоқда:

— тез ўзгариб бораётган вазиятни, ижтимоий тафаккурнинг беқарорлигини, унинг антикоммунизм, миллий шовинизм, сохта обрў орттиришга уринишлар тарғибот оқимидан етарлича ҳимояланмаганлигини имкони борича аниқ ҳисобга олишга доимий интилиш;

— совет жамиятини янгилаш, СССР Конституциясига, ижтимоий тараққиётнинг социалистик принципларига садоқат йўлини тўлиқ қўллаб-қувватлаш;

— ички партиявий манфаатларга нисбатан одамлар, халқ, давлат манфаатлари устунлиги, уларнинг биринчи даражада муҳимлиги мавқеига амал қилиш. Жамиятнинг барча соғлом кучлари билан алоқа қилиш;

— ғоявий мухолифларга бизнинг томондан шу пайтгача етарли даражада қаршилик кўрсатилмагани равшан бўлиб қолаётгани, бу эса устомон ва ҳеч нарсадан тоймайдиган антикоммунистларнинг партия, Ленин, Октябрь ғояларини камситишга уринишларига олиб келганини тан олиш.

Тенг ҳуқуқли иттифоқдош республикалар федерацияси кўринишидаги Иттифоқ сақланиб қоладими ёки буюк давлат ўрнида ўн беш — йигирматта мустақил, аммо иқтисодий инқироздан чиқиш, ўз хавфсизлигини, халқаро ваколат масалаларини таъминлаш муаммоларини ҳал этишнинг реал имкониятларига эга бўлмаган, заиф давлатлар юзага келадими деган масала бугунги сиёсий мунозаралар марказида бўлиб қолди.

Кўпгина республикалар (хусусан, бизнинг республика) олий ҳокимият органлари референдумга ҳозирлик кўриш ва уни ўтказиш ҳақида дарҳол ўз қарорларини қабул қилдилар. Бошқалар нисбатан кечроқ бир тўхтамга келишди. Аммо, бугун олти республика референдумни аҳоли сўрови билан тўғридан-тўғри алмаштириш ёки уни бекор қилиш йўлини тутмоқдалар.

Ҳозирнинг ўзидаёқ бир нарсани аниқ айтиш мумкин: совет кишилари барча халқларимизнинг умумий ютуғи ва уларнинг ишончли таянчи бўлмиш Иттифоқни сақлаб қолиш тарафдоридирлар. Шу билан бирга улар Иттифоқда яшаётган барча халқлар, ҳар бир киши эркин ривожланиши, ўзини ўз тақдирининг чинакам хўжайини деб ҳис қилиши, энг асосийси бу борада барча зарур шарт-шароитлар яратилиши учун унинг янгиланишини қатъий талаб қилмоқдалар. Бу, биринчидан, федерация субъектлари — республикаларнинг ҳар бир халқнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ва ўзини ўзи бошқариш ҳуқуқини таъминловчи суверенитет демакдир. Иккинчидан, иттифоқ ваколатларини амалга оширишда республикаларнинг ҳамкорликдаги иштироки, яъни улар марказий ҳокимият органларига топширган барча зарур нарсалар. Яшовчан федерация бутун мамлакатнинг умум манфаатларини бирдек ҳимоя қилишга даъват этилган. Учинчидан, қаерда яшашидан қатъий назар инсон ҳуқуқлари устунлиги, миллий маданиятларнинг ўзаро бойиб бориши, умуминсоний ва миллий қадриятларнинг уйғунлашуви демак.

КПСС Марказий Қўмитаси Иттифоқни янгилашнинг социалистик хусусиятини аниқ белгилаш тарафдори бўлиб чиқмоқда.

Мамлакатдаги мураккаб вазиятдан фойдаланган ҳолда, турли сепаратистик, миллатчи ва антисоциалистик кучлар аҳолига, аслида СССРни тарқатиб юборишга олиб келувчи ғояларни тиқиштириш бўйича фаолиятларини кенг йўлга қўймоқдалар. Бизда ҳам референдумда қатнашмасликка даъватлар айтилмоқда, Совет давлати ва КПССни танқид қилиш ва улар шаънига бўҳтонлар кучайди. Вилоят партия ташкилотлари ва коммунистлари бундай ҳаракатларга қатъий қаршилик кўрсатишлари керак. Референдумни барбод қилишга интилишлар миллатлараро зиддиятларни янада кескинлаштирган, узоқ ўзаро низоларга, иқтисодий ҳалокатга, одамлар турмуш даражасининг пасайиб кетишига олиб келган бўлур эди.

Шунинг учун партия ташкилотлари коммунистлар ва партиясизлар орасида ташкилий ва тушунтириш ишларини кенг йўлга қўйишлари, шу асосда меҳнаткашларнинг референдумда фаол иштирок этишларига эришишлари зарур. Тенгҳуқуқли суверен республикаларнинг янгиланган федерацияси сифатидаги СССРни сақлаб қолиш мақсадидаги ижтимоий фикрни шакллантириш учун партиянинг барча имкониятлари, бутун ақлий потенциалини моҳирона жалб эта билиш лозим.

Референдумни ташкил қилиш ва ўтказиш ишида коммунистлар — халқ депутатлари, давлат ҳокимият органларида, халқ депутатлари Кенгашларида ва уларнинг ижроқўмларида, тартибни муҳофаза қилиш органларида ишлаётган КПСС аъзолари ҳам ўз ўринларини топа билишлари керак.

Амалдаги қонунларга мувофиқ референдумнинг мавзе ва участка комиссияларини тузишда фаол иштирок этиш, улар таркибига ўз вакилларини киритишга эришиш, овоз беришнинг бориши ва унинг якунларини чиқариш жараёнини кузатишга берилган қонуний ҳуқуқдан фойдаланиш даркор.

Референдумнинг мақсадларини тушунтиришда матбуотдан, кўргазмали воситалардан фаол фойдаланиш, турар жойларда ва меҳнат жамоаларида совет, хўжалик ва жамоат органлари ҳамда ташкилотларининг раҳбарлари, барча даражадаги Кенгашлар халқ депутатлари билан учрашувлар ўтказиш лозим.

Вилоятимизда референдумга фаол тайёргарлик кўрилмоқда. Халқ депутатлари вилоят Кенгаши Раёсатининг мажлисида мазкур масала бўйича СССР Олий Кенгаши қарорини қўллаб-қувватлашга қарор қилинди. Тадбирлар режаси тасдиқланиб, тегишли ташкилот ва муассасаларга, халқ депутатлари Кенгашларига, уларнинг ижрочи ва бошқарувчи органларига топшириқлар берилди. Овоз беришни ўтказиш бўйича мавзелар тузилди, мавзе комиссиялари ташкил этилди ва сайлов участкалари тузиб чиқилди.

20 февраль куни Тошкент вилоят партия қўмитасининг катта залида вилоят жамоатчилиги вакилларининг кенгаши бўлиб ўтди. Унда халқ депутатлари Тошкент вилоят Кенгашининг раиси, вилоят партия қўмитасининг биринчи котиби С. М. Мамарасулов референдум ҳақидаги маъруза билан чиқди. Кенгаш иштирокчилари якдиллик билан вилоят аҳолисига мурожаатнома қабул қилиб, референдумда фаол иштирок этишга даъват этдилар. Бундай йиғилишлар вилоятнинг барча шаҳар ва ноҳияларида ўтказилди.

Вилоят аҳолисининг аксарият кўпчилиги, коммунистлар тутган принципиал мавқе — Иттифоқни сақлаб қолишдир. Бироқ партия қўмиталари ва ташкилотлари хотиржамликка берилмасликлари керак. Референдум моҳияти, унинг ўтказилишини ташкил этиш жараёнлари ва овоз бериш техникаси бўйича тушунтириш ишларини олиб боришда иштирок этиш учун фаоллар таркибидан энг яхши кишиларни синчиклаб танлаб олиш зарур. («Умумхалқ овоз бериши (СССР референдуми) тўғрисида»ги СССР Қонуни 1990 йил 27 декабрда қабул қилинган ва ўтган йили декабрь охирларида матбуотда чоп этилган).

Референдум саволига ижобий жавоб бериш кучли иттифоқ давлатини сақлаб қолишнинг, миллатлараро низолар олдини олишнинг, миллатлар ва ҳар бир киши ҳуқуқ ва эркинликлари ҳимоясини таъминлашнинг, ўткир ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал этишнинг ягона имконияти эканлигига ишончни одамлар онгига сингдириш оммавий-сиёсий, тарғибот-ташвиқот, тушунтириш ишларининг бош мезони бўлиб қолмоғи керак.

Октябрь инқилобидан кейин шаклланган халқлар иттифоқи нима берди, деган мавзуда кўплаб баҳслар бормоқда. Унинг ғалабасидан кейин аввал ўз давлатига эга бўлмаган ёки турли сабабларга кўра ундан маҳрум бўлган ўнлаб халқлар уни тузиш имкониятига эга бўлдилар. Ҳозир барча республикалар қудратли индустрия, илмий-техник, кадрлар потенциалига эга, ўз турмушини ташкил этиш борасида бой тажриба тўплади. Мамлакатда барча халқларимизнинг кўп асрлар давомидаги саъйи-ҳаракатлари якуни ўлароқ беқиёс цивилизация юзага келди. Бу ўринда шуни ҳам назарда тутиш керакки, деярли барча республикаларимиз — кўпмиллатлидир. Миллионлаб одамлар аралаш никоҳдан туғилишган. Деярли 75 миллион киши (уларнинг 2,5 миллиондан кўпроғини ўзбеклар ташкил қилади), яъни аҳолининг ҳар тўртинчиси «ўзга» республикалар ҳудудларида яшайдилар.

Октябрь ғалабасидан сўнг Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларида партия ленинча принципларга мувофиқ миллий тенгсизликни енгиб ўтиш йўлини узвий олиб борди. Бундай сиёсатнинг амалга оширилиши, кейинги йўлнинг барча зиддиятларига қарамай, Совет Ўзбекистони ҳаётининг барча жабҳаларидаги чуқур ўзгаришлар учун имконият яратиб берди. Иқтисодий соҳада ишлаб чиқаришнинг индустриал базаси яратилди, бусиз миллий ва ижтимоий тараққиётни тасаввур этиш қийин.

Ҳозир республика саноати 1500 дан ошиқ бирлашма ва корхоналарни қамраб олган 100 дан зиёд тармоқ ва тармоқчаларга эга, уларнинг учдан бир қисми вилоятимиз ҳудудида жойлашган. Бизда кимё, машинасозлик, энергия ишлаб чиқариш, кўмир, газ, тоғ рудаси, металлургия, олтин қазиб олиш, электротехника, енгил, озиқ-овқат ва халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари тез ривожланмоқда. Ўзбекистон ўзи ишлаб чиқарган маҳсулотларни барча қардош республикаларга бермоқда, ўз товарларини жаҳоннинг ўнлаб мамлакатларига экспорт қилмоқда.

Ўтган йили ишлаб чиқарилган миллий даромад ҳажми 1989 йилга нисбатан 3,4 фоиз, саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари мувофиқ тарзда 1,5 ва 4,4 фоиз, халқ эҳтиёжи товарлари ишлаб чиқариш эса 6,5 фоиз ўсди. Ижтимоий-маданий соҳаларни ривожлантиришга йўналтирилаётган инвестициялар миқдор улуши кўпайди. Ўзбекистон ССР Президенти фармонига мувофиқ аҳолининг ва халқ хўжалиги тармоқларининг кечиктириб бўлмайдиган ижтимоий эҳтиёжлари учун республика ва маҳаллий бюджетлардан 460 миллион сўмга яқин қўшимча маблағ ажратилди. Кўп болали оналарга тўловлар, пенсиянинг минимал миқдорлари, нафақа ва стипендиялар, интернат-уйларда овқатланиш учун пул ажратмалари ҳажми оширилди. Аҳолининг ичимлик сув ва табиий газ билан кафолатли таъминланиши борасида фаол иш олиб борилмоқда. Фуқароларнинг шахсий томорқа хўжалигини ривожлантириш ва якка тартибдаги уй-жой қурилишини кенгайтириш мақсадларида деярли 1,5 миллион оилага умумий майдони 183 минг гектар бўлган ер ажратиб берилди.

Қишлоқ хўжалиги яхши ривожланмоқда. Республика бугун мамлакатда етиштирилаётган пахтанинг учдан икки қисмини, каноппнинг 100 фоизини, пилланинг 60 фоизини, қишлоқ хўжалиги бошқа маҳсулотларининг салмоқли қисмини етказиб бермоқда. Ўз навбатида барча Иттифоқдаги республикалардан бизга машина ва жиҳозлар, ёнилғи ва хом ашё, озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда Ўзбекистон халқ хўжалиги фаолияти ва унинг аҳолиси кундалик турмушини таъминлаш учун ўта зарур бўлган бошқа турдаги кўплаб маҳсулотлар келиб турибди.

Республика товар алмашинувининг ярмини ташқарида ишлаб чиқарилган маҳсулотлар ташкил этади. Булар ғалла (йилига 6,5 миллион тонна), ёнилғи (12 миллион тонна), шакар ва бошқа ҳаётий муҳим, энг зарур маҳсулотлардир. Бундай алоқаларни узиб бўладими? Республикалар бир-бирисиз яшаши ва ишлаши мумкинми?

Ўзбекистон ютуқлари айнан мамлакатимиз халқларининг дўстлиги туфайли салмоқли ва эътиборли бўлмоқда. Бу дўстлик ва қардошликни мустаҳкамлаш учун янги пойдевор қўйиш лозим. Одамларга биздаги барча нохушликлар «кимдир кимнидир ўз ҳисобидан боқиб келгани» ёки «бир республика бошқа бировининг ҳисобига бойигани» учун эмас, балки Иттифоқнинг, ҳар бир республиканинг улкан кучидан тўғри фойдаланиш имконини бермаган маъмурий-буйруқбозлик системаси туфайли юзага келганини ишонарли тарзда тушунтириш керак. Иттифоқнинг янгиланиши бу оғишларга барҳам беради.

Референдум қарори мамлакатимиз ҳудудида мажбурийдир.

Бу ўринда бир қатор саволлар туғилади. Иттифоққа «йўқ» деб жавоб берган республикалар учун ҳам референдум қарори мажбурийми? Йўқ, албатта. Референдум якунлари ҳар бир республика ва Иттифоқ учун алоҳида чиқарилажаги туфайли уларга ёндашув ҳам турлича бўлади. «Йўқ» деган республика ўз-ўзидан Иттифоқдан чиқиб кетмайди. СССРдан чиқиш тартиби ҳақидаги 1990 йилда қабул қилинган Қонунга кўра у республика референдумидан ўтиши лозим. Агар унда ажралиш учун учдан икки қисмдан зиёд овоз йиғилса, фақат беш йил давомида бу қарор амалга оширила боради.

Референдум ўтказмайдиган республикалар нима бўлади? Албатта, бу ачинарли ҳол. Аммо, ҳар бир республика ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқига эга. Аммо, юқорида айтиб ўтганимиздек, референдум ўтказмаган бундай республика барибир Иттифоқ таркибида қолади. У ҳам Қонунга мувофиқ беш йил давомида тамомила СССРдан чиқиш томон боради.

Бироқ референдумга тайёргарликнинг бориши кўпчилик федератив Иттифоқни сақлаб қолиш ва уни янгилаш учун овоз беришидан далолат бермоқда. Бундан биз ҳам, бутун тараққийпарвар инсоният ҳам манфаатдор. Барча қийинчиликлар ва хатоларга қарамай, бугун Совет Иттифоқи халқаро кўламда қудратли давлат сифатида танилган. Унинг сиёсати дунёда юз бераётган барча жараёнларга ўз таъсирини кўрсатмоқда.

Иттифоқ давлатини, суверен республикалар федерациясини сақлаб қолиш ва уни янгилаш — бугун ва эртага мамлакатнинг барча халқларига хавфсизлик, улкан бозор, қудратли фан ва маданият кафолатини бериш, бугун ва ҳамиша барча халқлар, ўзимиз, фарзандларимиз ва набираларимиз учун ишончли келажакни таъминлаш демакдир.

Шундай экан, келинг, ўртоқлар, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи учун «Ҳа», деб овоз берайлик!

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

МАМЛАКАТЛАР • ОДАМЛАР • ВОҚЕАЛАР

ҚУРУҚЛИКДАГИ ЖАНГЛАР ДАВОМ ЭТМОҚДА

● ФОРС кўрфази минтақасидаги кўп миллатли кучлар иттифоқи билан Ироқ ўртасидаги жанглар майдонидан турли хил хабарлар келиб турибди. Ўтган якшанба куни тунги соат 4 да бошланган урушнинг дастлабки соатлари кўп миллатли кучлар ҳарбийлари учун муваффақиятли бўлди, дейилади Америка Қўшма Штатлари оммавий ахборот воситалари томонидан тарқатилган хабарларда.

АҚШ ҳамда унинг иттифоқчилари ҳарбийлари олдига қўйилган биринчи кунги вазифа тўлиқ адо этилди. Ироқ қўшинлари деярли жиддий қаршилик кўрсата олмадилар. Дастлабки соатларнинг ўзидаёқ 5500—10000 нафардан ортиқ Ироқ жангчилари асирга олинди.

● КЕНГ фронт бўйлаб олиб борилаётган ҳарбий ҳаракатларда, — деб хабар берди Франс Пресс агентлиги, — АҚШ ва унинг иттифоқчилари томонидан 700 минг кишидан ортиқ жангчи иштирок этмоқда. Иттифоқчилар қўшинларининг яқин орадаги вазифаси Ироқ қўшинларини мажбурий равишда алоҳида-алоҳида қисмларга бўлиб ташлаш ва шу тариқа уларни маҳв этишдир.

● РЕЙТЕР ахборот агентлиги маълумотларига қараганда, Ироққа қарши иттифоқнинг парашютчи десантлари Кувайт пойтахтининг асосий мавзеларини эгаллаб олдилар. Шунингдек, десантчилар Ироқ қисмлари орқасида бўлган Айн-Руминия ҳамда Ас-Салимия аҳоли пунктлари яқинига ҳам туширилди.

● ҚУРУҚЛИКДАГИ жанглар бошланганидан сўнг бир соат 20 дақиқа ўтгач, Франция президенти Франсуа Миттеран Форс кўрфазидаги ўз қисмлари бўлинмаларига кўп миллатли кучлар ҳужумига қўшилиш тўғрисида буйруқ берди.

● АМЕРИКА Қўшма Штатларининг Форс кўрфазидаги қўшинлари қўмондони Норман Шварцкопф Саудия Арабистони пойтахти — Ар-Риёдда ўтказилган матбуот конференциясида сўзга чиқиб, бошланган ҳарбий ҳаракатларда кўп миллатли кучларнинг барча қисмлари иштирок этмаётир, деди. Ҳозирча ҳужум ҳаракатларида АҚШ, Буюк Британия, Франция, Саудия Арабистони, Сурия, Бирлашган Араб Амирликлари, Оман, Кувайт, Баҳрайн ҳамда Қатар жангчилари қатнашмоқдалар.

ИРОҚ ҚЎМОНДОНЛИГИНИНГ АХБОРОТИ

● ҚУРУҚЛИКДА жанглар бошланганидан сўнг эълон қилинган дастлабки Ироқ ахборотида уруш фронтидаги аҳвол бошқача талқин этилади. Душман бизнинг мудофаамиз ортига десант туширди,— дейилади ахборотда, — мазкур десант Ал-Қувайтдан жануби-ғарбий ҳудудда жойлашган Манакиша минтақаси атрофида амалга оширилди. Бўлиб ўтган тўқнашувлар натижасида душман аскарлари қириб ташланди. Шунингдек, фронтнинг бошқа тўрт минтақасида амалга оширилиши мўлжалланган ҳужумлар ҳам даф этилди. Шундай қилиб, — деб таъкидланади ахборотда, — Ироқ қўшинлари Америка — НАТО босқинчиларининг дастлабки ҳужумларини муваффақиятли қайтардилар.

РОССИЯ БОШ ВАЗИРИ АНҚАРАГА КЕЛДИ

● РСФСР Бош вазири Иван Силаев ўтган якшанба куни Туркия пойтахти — Анқарага келди. Бу ерга келгач, Бош вазир Россия билан Туркия ўртасидаги иқтисодий алоқаларнинг 80 фоизи Россия зиммасига тўғри келади. Шу боис бозор иқтисодиётига ўтишда Туркия билан амалга ошириладиган иқтисодий алоқалар катта аҳамиятга молик бўлади, деб айтди. Тўрт кун давом этадиган сафар чоғида Россия Бош вазири Туркия Президенти Озал, Бош вазир Оқбулут ҳамда молия ва божхоналар вазири Кахважи билан учрашади. Учрашувда РСФСР ҳамда Туркия ўртасидаги савдо-сотиқ ҳамда ҳамкорлик масалалари ҳақида сўз юритилади.

ВАРШАВА ШАРТНОМАСИ ТАРИХГА ЧЕКИНДИ

● ВЕНГРИЯ пойтахти — Будапештнинг муҳташам меҳмонхонаси «Дуна Интерконтиненталь»да Варшава Шартномасида қатнашувчи давлатлар ташқи ишлар ҳамда мудофаа вазирларининг учрашуви бўлиб ўтди. Мазкур учрашув ниҳоясида Варшава Шартномаси таркибига кирувчи ҳарбий бўғинларни тугатиш тўғрисидаги шартномага имзо чекилди. Ҳозирча Варшава Шартномаси бутун фаолиятининг тўхтаганлиги ҳақида гап юритишга эрта. Сиёсий, ижтимоий ҳамда иқтисодий алоқалар Варшава Шартномасига кирган давлатлар ўртасида давом эттирилади, деган умид билдирилмоқда.

Социалистик мамлакатлар иттифоқи — Варшава Шартномаси, айтиш мумкинки, ўзининг ҳарбий хусусиятларини йўқотди. Бундай тинчлик сари қўйилаётган олижаноб интилишларга Оврўподаги иккинчи ҳарбий уюшма — НАТО қандай жавоб берар экин?!

ЕР ИСЛОҲОТЛАРИ ЎТКАЗИЛМОҚДА

● РУМИНИЯ парламенти ер фонди тўғрисидаги қонунни қабул қилди. Мазкур қонунга биноан ер хусусий мулк бўлиши, шунингдек, у олди-соттига қўйилиши ҳамда мерос сифатида қолдирилиши мумкин. Қонун қишлоқ хўжалиги таркибини батамом ўзгартиради ва биринчи ўринга хусусий маҳсулот етказувчиларни олиб чиқади, деб кутилмоқда.

● ҚИШЛОҚ хўжалигига тегишли ерлар ҳамда улардан фойдаланишга тааллуқли қонун Болгария парламенти томонидан ҳам қабул қилинди. Бу қонун бўйича қишлоқ хўжалигига тегишли мол-мулк давлат, жамоа, фуқаро ҳамда адлиявий шахс тасарруфида бўлиши мумкин. Сиёсий партия ва ташкилотлар, шунингдек, хорижий мамлакатлар ерга эгалик қила олмайдилар.

АЛБАНИЯДА КЕНГАШ ТУЗИЛДИ

● МАМЛАКАТ халқ мажлиси раёсатининг раиси Рамз Олия махсус низомга имзо чекди. Унда Ф. Нано бошчилигида Президент кенгаши тузилганлиги тўғрисида хабар қилинади. Ф. Нано ҳозирги пайтгача вақтинча бош вазир вазифасини ижро этиб келган Чарчани ўрнига бош вазир этиб тайинланди.

Президент кенгаши ўзининг биринчи мурожаатномасида мамлакат фуқароларини барча митинглар, юришлар ҳамда иш ташлашларни тўхтатишга чақирди.

ЧЕТ ЭЛЛАРДА

МАМЛАКАТЛАР • ОДАМЛАР • ВОҚЕАЛАР

● ТОШКЕНТДАГИ тажриба механика ремонт экскаватор заводида асосан жумҳурият сув хўжалиги ташкилотларининг буюртмалари бажарилади. Ҳар йили кўплаб экскаваторлар, двигателлар ремонтдан чиқарилади, вагон уйлари тайёрланади. Ушбу суратларда: жамоа илғорларидан М. Юсупов, И. Гиндулин (юқорида чапдан), К. Акбархўжаев ва И. Расуловларни кўриб турибсиз.

Сураткаш У. УСМОНОВ.

УСТА МУРАББИЙ

ЙИҒУВЧИ-чилангарлик касбини эгаллаб, хато қилмаганлигига ҳали ҳам минг-дан-минг шукроналар айтади Мемедла ака. Йигирма ёшлик вақтида Чирчиқ қишлоқ хўжалик машинасозлиги заводининг байналмилал жамоаси сафига қўшилиб, шу ҳунар соҳиби бўлганлиги ҳамон унга асқотмоқда. Сал кам йигирма беш йил давомида топган-тутганию орттирган обрў-эътибори ҳам шу туфайли эканлигини ҳис қилиш унинг қалбини қувончга тўлдиради.

Эндиликда Мемедла Идрисов шу касб эгалари гуруҳига раҳбарлик қилаяпти. Чирчиқ металл конструкциялари корхонасининг Товоқсойдаги участкасида усталик қилаётган Мемедла Идрисов ҳунарини ўнлаб ёшларга ўргатди ва ўргатмоқда. Унда таҳсил кўрганлар орасида Р. Ибрагимов, Ш. Абдураҳмонов, Н. Халилов, М. Мирзабоева ва бошқалар бор. Уларнинг ҳар бири бирнеча касбни эгаллаб олишган. Ҳар сменада ўртача иш кўрсаткичлари 130 фоиздан кам бўлмаяпти.

Бир касбда узоқ муддат ишлаш устада техникавий ижодкорлик каби фазилатни ҳам шакллантирди. У ўзининг қатор рационализаторлик таклифлари билан ишлаб чиқаришнинг сермеҳнат жараёнларини takомиллаштиришга ҳам ҳисса қўшди. Металлга ишлов беришни енгиллатишга қаратилган биргина таклифи меҳнат унумдорлигини уч баравар оширди. Илгари уч чилангар биргаликда бажарадиган ишни бир киши бемалол уддалайдиган бўлди. Бу бир йилда тўрт минг сўм атрофида иқтисодий самара бермоқда. Бошқа таклифлари ҳам жамоага катта наф келтирмоқда.

Участкада тайёрланган турли-туман, бир-биридан мураккаб металл конструкциялар қатор қардош жумҳуриятларга ҳам етказиб берилмоқда. Чилангарлар қўлидан чиқаётган маҳсулотлар буюртмачилари қаторида ўзбекистонлик ва қозоғистонлик, туркманистонлик ва тожикистонлик мижозлар ҳам бор. Шуниси диққатга сазоворки, кўп йиллар давомида металл конструкцияларнинг сифатсизлиги ёки бошқа камчилиги ҳақида бирорта ҳам норозилик хати келмаган, келганларида эса фақат миннатдорчилик туйғулари изҳор этилган.

Меҳнатда суяги қотган, уста Мемедла Идрисов корхона жамоаси орасидагина эмас, маҳалладошлари, қўрғондошлари ўртасида ҳам обрў-эътибор қозонган. У бирнеча бор Товоқсой қўрғон Кенгаши депутатлигига сайланди. Сайловчиларнинг илтимос ва наказларини бажараётганлиги учун ҳам уни қайта-қайта депутатликка сайлашмоқда. Мемедла ака улар ишончини оқлаётганлиги учун ҳам шундай бўляпти.

Т. ФЗАЛОВ.

ОММАВИЙ НУСХАДА

«Известия Советов народних депутатов СССР» нашриётида СССРнинг бўлажак референдуми ҳақида чиқарилган китобчага «Мамлакат тақдирини ҳар бир киши ҳал қилади» номи берилган. Унда СССР халқ депутатлари IV Съездининг Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи тўғрисидаги масалага доир СССР референдумини ўтказиш ҳамда СССР Олий Кенгашининг ССР Иттифоқини сақлаб қолиш масаласи юзасидан Бутуниттифоқ референдуми ўтказилишини таъминлаш тадбирлари тўғрисидаги қарорлари, СССР Президенти М. С. Горбачевнинг 1991 йил 6 февраль куни телевидение орқали «Янгиланган Иттифоқ — ҳаммамизнинг ишончли келажагимиз» мавзуидаги нутқи эълон қилинган.

Китобчада референдумнинг мазмуни ва вазифалари, уни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби батафсил баён қилинган. Ушбу китобча кенг китобхонлар оммасига ва СССР референдуми комиссияларида иш билан шуғулланаётганларга мўлжалланган.

Китобча кўп нусхада нашр қилинди ва савдога чиқарилди.

(ТАСС).

КЎКЛАМ НАФАСИ ЭСМОҚДА

● **ОРЖОНИКИДЗЕ ноҳияси мактабларида болаларни табиатни ардоқлаш, боғларни парваришлашга ўргатишга алоҳида эътибор берилган. Хусусан, 33-ўрта мактаб ҳудудида ўқувчилар ўз қўллари билан яратган олмазор ва ўрикзор бор. Кунлар илиши билан меҳнат таълими бўйича муаллим Абдураҳмон Мансуров ўз талабалари билан дарахтларга шакл беришга киришади. Бунда ҳар бир ўқувчи ниҳолдаги ортиқча бўлган шохни қандай қилиб кесишни пухта ўзлаштириб олиши лозим. Бундан ташқари мактаб ер участкасида ёш сабзавоткорлар ҳам баҳор келиши билан иш бошлайдилар. Буларга Тоҳир Рихсиев раҳбарлик қилади. СУРАТЛАРДА: (чапда) ўқитувчи А. Мансуров дарахтга шакл беришни ўргатмоқда; (ўнгда) «Тупроқ етилиб қолибди, тез кунда сабзавот экишни бошлаймиз», — дейди Т. Рихсиев шогирдларига.**

Сураткаш Р. АЛЬБЕКОВ.

• Бозор ва нарх-наво

ТИЖОРАТ ҚОИДАСИ

Республика шаҳарларининг бозорларидаги тижоратнинг «қоидасини» кам нарса сотиб кўп пул топиш, деган сўзлар билан ифодалаш мумкин. Бозорларда йил бошидан сабзавот, тухум, парранда, асал худди шу қоида асосида сотилмоқда. Нима ҳам дердик, бозорнинг белгиларидан бири ана шундай: таклифга нисбатан талаб кўп бўлса, нарх-наво ортаверади, лекин очиғини айтамиз: бу яхши белги эмас. Чунки меъёрдаги бозор шароитида маҳсулот ишлаб чиқарувчи ҳам, сотувчи ҳам моллар кўпроқ бўлишига ҳаракат қилади. Бунинг устига улар ҳатто нархни камайтириб талабларни қаноатлантирадилар, шу йўл билан ўз даромадларини кўпайтирадилар.

Ҳозир эса даромадлар ишлаб чиқариш ҳажмига эмас, балки молларнинг қанчалик камчил эканлигига боғлиқ. Шундай аҳвол юз бердики, бу аҳволда кўпроқ пул ишлаш учун... кам маҳсулот ишлаб чиқариш керакми? Ўз-ўзидан равшанки, маҳсулотни камайтиришнинг ҳам чегараси бор: савдони бутунлай тўхтатиб қўйиб, харидорни ташвишга солиш ҳеч кимга наф келтирмайди.

Шунинг учун ҳам бозорларда харидор кўпу, уларга таклиф этилаётган маҳсулот кам. Сотувчи тухумнинг дастлабки ўн донасини икки ярим сўмга пуллаб қарасаки, харидорлар кўпайиб кетяпти, шундан кейин икки ярим сўм эмас, нархини уч сўмга чиқаради. Бундан жаҳлингиз чиқиши мумкин. Лекин зарур бўлса харид қиласиз. Чунки шу тухумларнинг эгаси эҳтимолки, сиёсий иқтисодни ўқимаган бўлса ҳам, тақчиллик шароитида бозорнинг моҳиятини яхши тушуниб олган. Шунинг учун ҳам нархни ўзи белгилайди!

Аммо унинг ҳам ўз муаммолари бор. Товуқларни боқиш учун дон топиш, тухумни келтириш учун транспорт ёллаш, бозордан жой эгаллаш, санитария врачи... буларнинг ҳаммаси бевосита ва билвосита ишлаб чиқариш харажатларига қўшилади. Бунинг устига унинг рақобатчиси йўқ. Чунки давлат дўконларида кўпдан буён тухум сотилмаяпти. Шунинг учун ҳам бозорга бир саватчада тухум келтирган одам ёнидаги кишилар билан келишиб нархини ўзи белгилайди. Сиз эса қиммат бўлса ҳам харид қилишга мажбурсиз.

Худди шундай моллар билан савдо қилаётган қўшнилар кўпроқ бўлганда эди, улар харидорларни жалб этиш учун нархни пасайтирган бўлардилар. Афсуски, бизнинг колхозларимиз ва совхозларимиз бозорда нархнинг шаклланишига таъсир қилмайди, десак ҳам бўлади. «Колхоз бозори» деган ном мутлақо тўғри эмас.

Матлубот кооперацияси ҳам шаҳар бозорларидаги вазиятга кучли таъсир ўтказаётгани йўқ. Ҳолбуки, республикада қишлоқ аҳлининг шахсий хўжалигини мустаҳкамлашга қарата қабул қилинган давлат ва ҳукумат ҳужжатлари бу соҳада жуда қулай истиқболлар очиб берди. Шахсий ёрдамчи хўжаликлар ҳаммасини қўшиб ҳисоблаганда жуда кўп миқдордаги маҳсулот манбаига айланади. Томорқа эгасининг ташаббуси ва меҳнатсеварлиги бунинг гаровидир. Матбуот кооперацияси, ҳатто бозор маъмуриятининг ўзи ҳам қишлоқ меҳнат аҳли ёрдамчи хўжаликларига таяниб шаҳар бозорларида мўл-кўлчиликни таъминлашлари мумкин эди. Ана ўшанда харидор ўзи хоҳлаганини харид қила оларди, нарх ҳам маромида бўларди.

Ҳозир эса... шаҳар бозорларида январь ойида карам сотиш ўтган йилнинг шу ойига нисбатан 25 фоиз камайди, лекин сотувчилар ўтган йилнинг январидагига нисбатан бир ярим баравар кўп пул ишлаб қолдилар. 15 фоиз кам пиёз сотилди, бундан тушган даромад эса икки баравар кўп бўлди.

Бозорларда гўшт билан савдо қилиш бир ярим баравар кўпайди, гўшт нархи эса 67 фоиз кўтарилди, деб менга эътироз билдиришлари мумкин. Лекин бундай қиёслаш ўринлими? Ўтган йили гўшт бутунлай йўқ, деса ҳам бўлади, ҳозир эса кўпроқ... бунинг устига давлат дўконларида тўкинчиликдан асар йўқ. Гўштга талаб катта. Шунинг учун ҳам нарх ошиб кетмоқда.

Шуни айтиб қўяйлик, булар Ўзбекистоннинг 9 та шаҳаридаги бозорларга таалluқли умумий рақамлардир. Турли шаҳарларда турли молларни сотиш ҳажмини ва нархларини қиёслаш ҳам тақчилликнинг ҳалокатли таъсирини кўрсатиб турибди.

Масалан, умуман нарх-наво 29 фоиз кўтарилди. Агар Наманганда нарх-навонинг қимматлашиши ўртача даражадан бироз камроқ — 26 фоиз бўлса, Андижон ва Тошкентда 34—38 фоизга етди. Чирчиқда эса бир қанча маҳсулотларнинг баҳоси 2,5 баравар қимматлашди. Аммо бу ерда карам «атиги» 1,7 баравар қимматлашган бўлса, Фарғонада 4 баравар қиммат бўлди... бошқа маҳсулотларда ҳам ана шундай тафовутлар бор.

Бозорларда маҳсулотларни сотиб олиб қимматига пуллаётган чайқовчиларни айблаш мумкин. Бу хусусда қандай иш тутишни ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари яхши билади. Баъзан ўз маҳсулотини сотаётган қишлоқ одамларининг гапга кўнмаслигидан нолиш мумкин. Лекин уларни ҳам тушунмоқ керак. Маҳсулот етиштириш осон эмас. Бунинг устига деҳқон муҳтож бўлган кўпгина моллар ва хизматлар ҳам қимматлашиб кетяпти, деҳқон кўпинча уларни чайқов бозоридангина қидириб топади. Чамаси, Ўзбекбирлашув қишлоқ аҳлига муқобил савдо уюштириш каби рағбатлантириш воситаларидан етарлича фойдаланмаяпти. Бозорларнинг маъмуриятига келганда эса улар маданий савдо учун оддий шароит яратиш, энг оддий маиший талабларни қаноатлантириш тўғрисида унча жон куйдирмаяпти. Айни пайтда бозорлардаги чайқовчиларни ҳам «кўрмаяпти», ҳолбуки улар бозорга келган молларни арзон нархда сотиб олиб қимматига пуллаб, нарх-навонинг кўтарилишига сабабчи бўлмоқдалар.

Эндиликда қишлоқ меҳнатчилари ихтиёрига берилган ер участкалари кенгайди. Маҳаллий Шўролар ва кооператорлар томорқа хўжаликларида маҳсулот етиштириш билан боғлиқ кўпгина муаммоларни ҳал этишда кўмаклашишлари керак. Бу ҳақда шаҳар маъмурлари ҳам, саноат корхоналари ҳам жон куйдиришлари лозим, чунки улар ҳам бозорлардаги мўл-кўлчиликдан манфаатдордирлар.

...Ана ўшанда бозорга келадиган мол кўпаяди, нарх-наво эса арзонлашади. Сотувчи ҳам, харидор ҳам мамнун бўлади. Бу тижоратнинг меъёрий «қоидасига» айланади.

Е. ЕФИМОВ,
ЎзТАГ шарҳловчиси.

• ШЎРОЛАР ВА ҚАЙТА ҚУРИШ

ЙЎЛИМИЗДА ҚИЙИНЧИЛИКЛАР КЎП

РЎЗНОМА саҳифаларида шўролар ҳаёти, унинг муаммолари, бу соҳада қайта қуришнинг бориши тўғрисида жуда кўп мақолалар, мулоҳазалар, мактублар бериб боряпмиз. Бу яхшими? Яхши, албатта. Лекин ҳамма нарса пировард натижа билан ўлчанади. Очиғи, жойларда бўлганимда Шўролар ҳаётида ўзгаришлар жуда секинлик билан бўлаётганлигини кўрмоқдаман. Нега шундай? Нега Шўролар ўз ҳақ-ҳуқуқларидан фойдалана олмаётирлар, нега ҳалигача уларнинг обрў-эътибори пастлигича қолмоқда?

Менинг Бўка ноҳиясидаги Қорақўйли қишлоқ Шўроси раиси, ноҳия Кенгаши ва қишлоқ Шўроси депутати Яшин ОЛЛАМБЕРДИЕВ билан қилган суҳбатим яна шу мавзуда бўлди. Яшин Олламбердиевнинг Шўролар соҳасида ишлаётганига ўн йилдан ортди. У бу соҳанинг паст-баландини кўп кўрди. Айнан шунинг учун ҳам мусоҳабага уни танладим.

— Яшин ака, жамиятимизда, ижтимоий ҳаётимизда қайта қуриш бошланган ўша 1985 йилдан буён ҳамма соҳада, хусусан Шўролар фаолиятини жонлантириш борасида ҳам жуда кўп гаплар айтилди, ҳукуматнинг қатор-қатор қарорлари қабул қилинди. Булар ҳақиқатан ҳам амалда, масалан, сиз раҳбарлик қилаётган Шўро ҳудуди мисолида гаплашадиган бўлсак, бирон нарса бердими?

— Очиғини айтадиган бўлсам ҳали кутилган натижага эришилмади. Лекин ҳеч нарса қилинмади дейиш ҳам нотўғри бўлади. Масалан, матбуот саҳифаларидан бошқа жумҳуриятларда, вилоятларда, айниқса, марказий шаҳарларда шўролар том маънода ҳокимиятни қўлга олиш учун астойдил иш бошлаб юборганлиқларини кўрмоқдаман. Шу нуқтаи назардан гапирганда ҳали биз бир жойда депсиниб турибмиз.

Аммо булардан қатъий назар шахсан ўзим раҳбарлик қилаётган Қорақўйли қишлоқ Шўроси ҳудудида айтса бўладиган бир қатор тадбирларни амалга оширишга улгурдик. Биринчидан, аҳолини уй-жой билан таъминлаш ҳамда томорқаларни кенгайтириш тўғрисидаги жумҳурият ҳукумати қарорининг бажарилишига эришаяпмиз. Ўтган йилнинг ўзидаёқ аҳолига 367 та ер участкаси ажратиб берилди. Ҳудудимиздаги «Партия XIX съезди» жамоа хўжалигида 140 ўринли болалар боғчаси, маиший хизмат кўрсатиш комплекси қурилиб фойдаланишга топширилди. Қишлоқларимизда яна иккита болалар боғчаси қурилиши давом этмоқда. Бу йил янги ҳаммом қурилиши ва «Ленинизм» жамоа хўжалигида 844 ўринли мактаб, янги боғча қурилиши давом эттирилади. Хуллас, халқимизнинг ўткир бўлиб турган ижтимоий муаммоларини ҳал қилиш учун имконият даражасида ҳаракат қилаяпмиз.

Ҳудудимизда 12,5 минг аҳоли истиқомат қилади. Демак, уларнинг ташвиши ҳам шунга яраша катта. Ҳар бир кишининг кўнглини олиш учун қишлоқ Шўросининг кучи ҳам, имконияти ҳам етмайди. Ана шуларни ҳисобга олиб биз янги иш қилдик. «Партия XIX съезди» жамоа хўжалиги раҳбарлари билан маслаҳатлашиб, жамоа хўжалиги ҳудудида 6 та маҳалла қўмитаси туздик. Жамоа хўжалиги бу маҳалла қўмиталарининг раислари ва котибларига 1991 йилнинг январидан бошлаб 70 сўмдан маош тўламоқда. Мақсад нима? Биз шу йўл билан маҳалла фаолларининг ишини жонлантирмоқчимиз. Чунки улар орқали халқ билан алоқа боғлаш, уларнинг оғир-енгилидан хабардор бўлиб туриш, қолаверса, бу жойларда тартиб-интизомни мустаҳкамлаш анчайин енгил кўчади. Келгусида «Ленинизм» жамоа хўжалиги ҳудудидаги қишлоқда ҳам ана шундай бир неча маҳалла қўмиталарининг ташкил этилишини таъминламоқчимиз.

Қишлоғимиз аҳлининг талаб-истагини ҳисобга олиб қишлоқнинг тарихини тикламоқчимиз. Шунингдек, Улуғ Ватан уруши йилларида Ватан ҳимояси йўлида ҳалок бўлган 126 нафар шу қишлоқ фарзандлари хотирасига ёдгорлик ўрнатмоқчимиз. Биласизми, бу ёдгорликни қуриш учун аҳолининг ўзи маблағ йиғмоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ ана шу ёдгорлик учун очилган ҳисоб счётига халқдан, жамоа хўжаликларидан 10 минг сўмдан ортиқ маблағ тушди. Бундан ташқари яна бошқа бир қатор масалалар, аҳолини озиқ-овқат ва халқ истеъмоли моллари билан таъминлашни яхшилаш, ёшлар тарбиясини кучайтириш бўйича ҳам амалий ишлар қилинди.

Албатта, юқоридаги мулоҳазаларимни ўқиган киши яна одатдаги гап бўлибди, қишлоқ Шўроси раиси ҳисоб берибди, деган ўйга бориши мумкин. Лекин илгарилари қишлоқ Шўроси бу бажарилган ишларнинг ўндан бирини ҳам қила олмаганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бу катта гап. Шунинг учун ҳам буларни алоҳида таъкидлаб ўтдим.

— Яшин ака, мен ҳам қишлоқда яшайман. Лекин кўнглингизга келмасин-у, шу пайтгача биз сайлаган қишлоқ Шўроси депутатининг биронта наказимизни бажарганлигини билмайман. Баъзан ўйлаб қоламан. Ҳеч нарса қўлидан келмайдиган бундай вакилнинг кимга ва нимага кераги бор. Бунинг устига қишлоқ Шўроларидаги қатор-қатор доимий комиссияларни айтмайсизми? Улар ҳам хўжакўрсинга тузилади. Балки бу иш усулидан мутлақо воз кечиб, қишлоқ Шўроларида бевосита ижро билан шуғулланадиган ҳар томонлама етук мутахассисларни кўпайтирсак, халққа кўпроқ нафи тегармиди... Сизнинг бу ҳақдаги фикрингиз қандай?

— Гапингиз мутлақ ҳақ. Лекин барча депутатларни ҳам фақат депутатлик кўкрак нишонини тақиб юрадиган кишига чиқариб қўйсак инсофдан бўлмайди.

Очиғи, менинг сўлиб ўтган янгича сайловлардан умидим катта эди. Чунки, ниҳоят халқ ўз депутатини ўзи танлаб сайлаш имкониятига эга бўлган эди. Иккинчидан, илгари бўлганидек бу сафар депутатлар сафини кескин қисқартирдик. Масалан, бизнинг қишлоқ Шўромизга аввалгидек 60 эмас, 30 депутат сайланди. Шунингдек улар 5 та доимий комиссияга бирлаштирилди. Афсуски, айрим депутатларимизни ҳисобга олмаганда қолганлари яна ишончни оқлашмаяпти. Гапингиз тўғри. Эҳтимол, депутатларни янада қисқартириб, сифатини оширсак мақсадга тезроқ эришамиз. Ишламайдиган доимий комиссияларга келганда қишлоқ Шўросида уларни кераги ҳам йўқ.

Наказларнинг бажарилиши тўғрисида тўхталдингиз. Бу энг оғир масала. Янги сайланган депутатларимизнинг айримлари ўз сайловчиларининг илтимосларини қондириш учун мутасадди ташкилотларга бир неча бор борибди. Афсуски, ҳеч нарсани ҳал қилиша олмабди. Ахир ўзингиз ўйлаб кўринг, жумҳурият, ҳатто Иттифоқ халқ депутати билан базўр гаплашадиган буйруқбозлар қишлоқ Шўроси депутатига қандай муомала қиларди. Бу илгари ҳам шундай бўлган, айни пайтда ҳам шу ҳолда қоляпти.

Иккинчидан, ҳозир ким зўр, пули бор зўр. Қолаверса, пули йўқ киши қуруқ гап-сўз билан нимани ҳам ҳал қиларди? Ҳеч нимани. Бизнинг вазиятимиз ана шундай. Тўғри, ўз-ўзини бошқариш тўғрисидаги ва бошқа бир қатор қонунларда, қарорларда, тадбирларда ижтимоий соҳага ажратилган маблағ Шўроларга берилиши керак, бу масалалар билан жойларда улар шуғулланишлари керак, дейилди. Бу ҳаммаси лўттибозлик. Чунки амалий ишдан дарак йўқ. Агар аҳвол шу тариқа қолса бундан кейин ҳам биз қўл-оёқсиз ташкилот бўлиб қолаверамиз.

Ана, нима учун қишлоқ Шўроси депутатининг ҳам, қишлоқ Шўросининг ҳам обрў-эътибори кўтарилмаяпти.

— Юқоридагилардан кўриниб турибдики, ҳокимият амалда ҳалигача Шўроларга ўтмади. Бунга эришиш, қишлоқ Шўроларининг обрўсини ошириш учун нима қилиш керак?

— Бу саволингиз тарихий бир воқеани эсимга солди. 1959 йилдан 1962 йилгача, яъни ўрта мактабни янги битирган кезларим ёзиш-чизишни билар экансан, деб мени қишлоқ Шўроси котиблигига тайинлашди. Айтсам, ишонқирамайсиз. Ўшанда ҳар куни жамоа, шўро хўжаликларининг раҳбарлари у ёқда турсин, райкомнинг биринчи котиби билан икки-уч марта мулоқотда бўлардим. Хўжалик раҳбарларини-ку, қўяверинг. Кунда-кунора «Оқсоқол, бизга қандай хизматлар бор», деб қишлоқ Шўроси раисининг олдига келишарди. Ўшанда қишлоқ Шўроси раиси 75 сўм, мен 60 сўм маош олардик. Биласизми, нега? Чунки бутун давлат ва ҳукумат томонидан ажратилган маблағлар, ҳисоб-китоб ишлари қишлоқ Шўроси орқали амалга ошириларди. Бошқача қилиб айтганда давлатдан келадиган бир сўм пулни ҳам фақат қишлоқ Шўроси қарор чиқаргандагина жамоа ёки шўро хўжалиги олиши мумкин эди. Ана буни том маънодаги ҳокимият эгаси деса бўлади.

Ҳозир-чи? Қани, айтингчи, ким биз билан ҳисоблашмоқда. Райком котибларини-ку, йиллаб қишлоқ Шўросига қадам қўйганларини эслай олмайман. Катта арава қаердан юрса, кичиги ҳам ўшаёққа буриларкан. Ноҳия раҳбарларининг Шўроларга шу тахлитдаги муносабатини кўрган бошқа ташкилотларнинг раҳбарлари ҳам биз билан исташса гаплашишади, исташмаса йўқ. Ҳатто, уларни сессияларимизга бирон масалада илтимос билан чақирсак ҳам ўзларининг учинчи, тўртинчи даражадаги муовинларини юборишади. Яқинда қишлоқда янги сартарошхона очмоқчи бўлдик. Бу хизматга мутасадди бўлган маиший хизмат кўрсатиш комбинатига бино, тайёр уста топишда ёрдам беринглар десак бамайлихотир юришибди. Соғлиқни сақлаш муассасаларининг аҳволи ҳам жуда ёмон. Хоналар етишмайди жой йўқ. Бу ишни на хўжаликларнинг раҳбарлари, на ноҳия соғлиқни сақлаш бошқармаси бажаради. Биз эса югуриб-елиб натижасиз юраверамиз.

Аслида улардан бекорга ўпкалаб юрган эканмиз. Яқинда ноҳия партия қўмитаси биносида вилоят партия қўмитасининг котиби иштирокида йиғилиш бўлиб ўтди. У бизга «Қишлоқ Шўроларининг раислари 400—500 сўмдан маош олишяпти. Халққа ер бердик, хашак беряпмиз, нега аҳолидан гўшт, сут йиғиштириб бермайсизлар, ахир, маошни оқлаб олиш керак-да», дейди. Очиғи, жуда ҳайрон бўлиб қолдик. Вилоят котибики шундай деб турганда қишлоқ Шўросининг обрўси ошадими?

Қолаверса, нега энди қишлоқ Шўролари халқдан гўшт, сут йиғиб бериши керак. Менимча, бу ишнинг мутасаддилари бор. Яна бир мулоҳаза. Ахир, халқимизни етиштираётган сут, гўшти ўзига керак-ку. Биласиз, қишлоқлардаги ҳар бир хонадонда олти-етти, ўнтагача бола-чақаси бор. Хуллас, бу кишининг дунёқарашини тушуна олмадим.

Демоқчиманки, қишлоқ Шўроларининг обрўсини кўтариш учун «катта раҳбарлар» муносабатни тубдан ўзгартиришлари керак. Қишлоқ Шўроларини бошқариш, ҳар куни халқ билан турли масалаларда мулоқотда бўлиш, кунора-кунда юзага келаётган ижтимоий муаммоларни ҳал этиш улар ўйлаганчалик осон эмас.

Бу борадаги айтадиган иккинчи мулоҳазам — қарор ва ижро масаласи. Сиз юқорида эслатиб ўтдингиз. Ўша 1985 йилдан буён Шўролар ҳаётига тааллуқли қонун ва қарорларни йиғсангиз катта папкага сиғмай кетади. Афсуски, уларнинг биронтаси тўлиқ ўз ижросини топмади. Юқори ҳукумат чиқарган қарорларни қўйиб турай. Ўтган йили вилоят кенгаши ва ижроқўми қишлоқ Шўроларини бозор ҳисобидан бўлса ҳам енгил машиналар билан таъминлаш тўғрисида қарор қабул қилди. Мана, орадан бир йил ўтди ҳамки, у изсиз йўқ бўлиб кетди. Аҳвол шу тақлидда давом этадиган бўлса биримиз икки бўлмаслиги аниқ.

Бугун биз сиз билан қишлоқ Шўросининг обрўси ҳақида гаплашяпмиз. Ваҳоланки, Шўроларнинг тайинли биноларга ҳам эга бўлмаганлари қанча. Масалан, ноҳиямизда 8 та қишлоқ ва битта шаҳар Шўроси мавжуд. Уларнинг бор-йўғи биттасигина замонавий бинога эга. Қолганлари тўкилай деб турган жойларда фаолият кўрсатишмоқда. 2 та қишлоқ Шўроимиз эса бир йил у жойга кўчади, бир йил бу жойга кўчади. Шу аҳволда обрў бўладими?

Албатта, дийдиё айтган ҳеч қачон ютмаган. Аксинча, ҳар бир нарсага эришиш учун ҳаракат қилиш керак. Қолаверса, тарихдан маълумки, эскилик янгиликка осонликча ўрнини бўшатиб бермайди. Демоқчиманки, биз шу ишга мутасадди қилиб халқ томонидан сайланган эканмиз, уларнинг ишончини оқлаш учун ҳамма ишни қилишимиз керак. Керак бўлса, ҳокимиятни курашиб қўлга олишимиз лозим.

Суҳбатдош
Ф. МУҲИДДИНОВ.

ҲАР КИМ ЎЗ НОМИДАН ГАПИРСИН

Қайта қуриш, ошкоралик, демократия бошланиши билан худди ёмғирдан кейинги қўзиқориндек бирин-кетин турли уюшмалар ташкил бўла бошлади. Таажжубланадиган томони — янги тузилаётган ҳар бир уюшма ва партиянинг энг биринчи вазифаси ким кўпроқ коммунистик партияга тош отишдан иборат бўлиб қолмоқда. Минг афсуски, партияга ҳам ўнгдан, ҳам сўлдан ҳужум бўлаётган бир вақтда баъзи сафдошларимиз ошкораликни андишасизликдан, демократияни бошбошдоқликдан фарқлай олишмаяпти. Оқибатда об-ҳавога қараб кийим бичилгандек эътиқодларини гўё дастрўмолчадек алмаштирмоқдалар.

Мен кўп партияликка қарши эмасман, чунки ҳар бир инсоннинг фикри, дунёқараши турлича бўлиши табиий. Лекин, Коммунистик партия шаънига айтилаётган турли бўҳтон гапларнинг олдини олиш керак. Тўғри, ўтмишда партия аъзолигига қабул қилишда ҳам катта хатолар бўлди. КПСС сафига қабул қилишда шахснинг партия ва жамият ишига фидойилигига қараб эмас, балки ижтимоий келиб чиқишига кўпроқ эътибор берилди.

Аниқроқ қилиб айтганда, ёзилмаган қонун бўйича ҳар уч нафар ишчи, колхозчи ёки аёл киши ҳисобига бир нафар хизматчи, ўқитувчи, шифокор ёки амал учун, сохта обрў учун ҳатто ўғли тенги амалдорни «отам бўласиз» — деб қўлига сув қуядиган лаганбардорни партияга қабул қилинди. Бу билан мен барчани бир қолипда баҳолаш фикридан йироқдаман. Ўша вақтдаги зиёлилар орасида шундай одамлар бор эдики, ҳар доим уларни ўзгаларга ибрат қилиб кўрсатса арзийди.

1960 йил Бутуниттифоқ комсомол зарбдор қурилиши — Оҳангарон цемент заводи комсомол штабига (жамоатчилик асосида) бошчилик қилар эдим. БЛКЁИ Марказқўми ёрдами билан битта кўтарма кран (режадан ташқари) ундирдик. Лекин орадан 5—6 кун ўтмаёқ қурилиш вазирининг ўринбосари (янглишмасам, Носиров эди) буйруғи билан кран-машина биздан Тошкентга тозалаш иншоотлари қурилишига олиб берилди. Машинани қайтариш учун қурилиш раҳбарлари кўп ҳаракат қилишди, лекин бефойда. Шундан кейин Тошкентга келиб, вазир ўринбосари қабулига кирмоқчилигимни котибага айтдим. Вазир ўринбосари котибага мени қабул қилмаслигини, яхшиси тинчгина Оҳангаронга кетишимни, худонинг амри бўлса ҳам кранни қайтармаслигини айтибди.

Вилоят партия ва комсомол қўмиталарига бордим. Натижа чиқмади. Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг котиби Малик Абдураззоқович Абдураззоқов қабулига кирдим.

— Қани бу ёққа, комсомол! — Малик ака ўрнидан туриб келиб, қўлтиғимдан олиб стулга ўтқазди, ўзи қаршимга ўтирди. (Қаранг-а, ҳозир ўз отаси келса ҳам, ўтирган жойидан қўл чўзадиган «арбобча»лар йўқ эмас). Сўнг мен билан суҳбатлаша бошлади. Кимлигим, қандай яшаётганим, қурилишдаги ишлар ҳақида батафсил суҳбатлашди, охирида кўтарма кранли-машинани қандай қилиб Москвадан ундирганимиз ва унинг Тошкентга олиб келиниши тарихини билиб олди. Шундан кейин ўрнидан турди-да, хона тўридаги ўз жойига ўтиб, телефон қулоғини буради. Бўлаётган гапнинг мазмунидан Марказқўм котиби вазир ўринбосари билан гаплашаётганини англаб етдим. Унинг ушбу сўзлари ҳамон кечагидек ёдимда. «Сиз ноҳақсиз, Тошкент тозалаш иншоотларини қуришни тезлатиш ҳақидаги Марказий Қўмита қарори билан мен ҳам танишман, лекин қарорда зарбдор қурилишда комсомолларнинг ўз ҳаракати билан ундирилган автокран олиб келинсин, дейилмаган. Шу гапни гапиришга уялинг, бу бола ёш бўлса ҳам сиз ва мен билан сафдош. Менимча, у баъзи коммунист ўртоқларга қараганда ўз зиммасидаги масъулиятни яхшироқ тушунади... Гап тамом, сизга уч кун муҳлат, машинани Оҳангаронга қайтаринг...»

Котиб телефонни жойига қўйди-да, қоғозга нимадир ёзиб менинг олдимга келди:

— Мана бу менинг телефон рақамларим, агар машина уч кун орасида бормаса, қўнғироқ қилинг.

Мен ҳамон ноҳиямиздаги ўнлаб одамлар билан М. А. Абдураззоқов ҳақида суҳбатлашганимда, ҳаммасининг тилидан бол томади.

Мана, марҳум сафдошим Ислиддин Ҳайдаров оддий кетмончиликдан иш бошлаб, қишлоқ шўроси котиблиги вақтида ҳақиқатни ёзиб, дўқ пўписа тугул ноҳия партия қўмитаси котиби қамчи билан калтаклаганда ҳам оқни оқ, қорани қора деган (1947 йил), 35 йил бир хўжаликка моҳирона раҳбарлик қилиб, Пискент ноҳиясидаги («Гулистон» ойномаси муҳарририятининг фахрий аъзоси эди) «Гулистон» жамоа хўжалигини гуллатди. Охир оқибатда эса «пахта иши» деб бир неча ой ҳибсда ётди, лекин айбсизлиги исботланиб, оқланди. Шифокорлар унинг касалига қандай диагноз қўйишганлиги менга ноаниқ. Менимча, унинг ҳаётдан эрта кўз юмушига ориятлиги сабаб бўлди.

Мен шу сафдошим қабрига борганда уятдан қизараман. Чунки ҳозирги кунда партияга отилаётган тошлар унга ҳам тегаётганини ҳис қиламан. Ҳа, айтганча, ўлимидан кейин ҳали партияга тиклангани йўқ.

Бугунги кунда иттифоқ рўзнома ва ойномаларида партия сафидан кўплаб одамлар чиқиб кетаётгани тўғрисида сўз кетмоқда. Бизни республикада аҳвол қандай? Болтиқбўйи республикалари, Украина, Россиядагидан фарқ борми? — деган саволга ижобий жавоб бериш мумкин.

Ҳа, жуда катта фарқ бор, бунинг энг асосий сабаби марказдаги баъзи бурнидан узоқни кўролмайдиган «арбоб»ларни, шов-шув ишқибозлари бўлган мухбирларни, куйиб-пишиб Ўзбекистон Коммунистик партияси, раҳбарияти ва энг асосийси Ўзбекистон халқи шаънига тўҳмат, иғво тошларини тинимсиз отишига қарамай, Ўзбекистон Коммунистик партияси ўз мавқеини амалий иш билан тиклаб олди ва кўпчиликни ўз ортидан эргаштириб бораяпти. Буни бизни Пискент ноҳия партия ташкилотимиз мисолида ҳам кўриш мумкин. 1990 йил ўз хоҳиши билан 7 киши Коммунистик партия сафидан чиқди, 3 кишини эса коммунист деган номни оқламагани учун партия аъзолигидан чиқардик. Шу даврда 57 нафар ишчи-хизматчи сафимизга келиб қўшилди. Улар турли миллат вакиллари, билимлари, иш вазифалари ҳам турлича, лекин партияга бўлган ишонч бир-бирига жуда яқин. Гулбаҳор Аширова — миллати тожик, 25 ёшда, давлат хўжалигида ишчи, Муҳиддин Давронов — миллати ўзбек, ёши 32 да, маданият ходими, Муҳиддин Кубаев — миллати ўзбек, ёши 30 да, қонуншунос ва ҳоказо...

Коммунистик партияга бўлаётган ҳар томонлама хуружлар, халқлар ўртасидаги ҳамжиҳатлик ришталарини узишга ҳаракат қилаётганлар кимлар? Менимча, бунинг ташкилотчилари тўс-тўполондан ўзларининг ёвуз ниятлари йўлида фойдаланиш пайида бўлган шахслар деб биламан. Шунинг учун ҳам улар сувни тинимсиз лойқалаштиришга ҳаракат қилмоқдалар. Чунки лойқа сувда балиқ тез тутилади. Мисол учун коммунистик партия орқали амал курсисига ўтирган, охирида партияга хиёнат қилган Борис Ельцин Кемероводаги учрашувда: — «Биз Ўрта Осиёни етмиш йил боқиб келдик, энди ўзимизга қарайлик, ўзимизни боқайлик», — деди (ойнаи жаҳонда буни бутун Иттифоқ кўрди). Мен таажжубландим: наҳотки, «Москвача таъминот» ибораси унутилди... Агар ўша йиғилишда бўлганимда сўз олиб, шундай деган бўлардим: «Кечирасиз, Ельцин жаноблари (ўртоқ деёолмайман), олдин ўзингизга боқинг, кейин ноғора қоқинг. Мени тўғри тушунинг, рус зиёлиси деганда, кўз ўнгимга сиз эмас, 1913 йилда Қозон дорилфунунини олтин медал билан тугатиб, Пискентга келиб 60 йилдан ортиқ умрини халқ саломатлиги йўлига бахшида қилган ҳурматли Арсентий Петрович Спиридонов келади. У партия аъзоси эмас эди, лекин халқ ишига фидойи эди. Биласизми, бирор пискентлик унинг «Кимгадир ёрдам қилдим» деб гапирганини эшитмаган, таъна у ёқда турсин. Бизда инсон, миллатига қараб эмас, халққа қилган хизматига, одамийлигига қараб ҳурмат қилинади. Шунинг учун Пискентдаги энг серфайз, жаннатмакон кўча А. П. Спиридонов номи билан аталган».

Яна янги вужудга келаётган партияларга қайтадиган бўлсам, улар ҳалол баҳслашиб, рақибни ҳам тан олишга ўргансалар, ҳазрати инсонни ардоқлай билсаларгина мақсадларига ета оладилар, деб ўйлайман.

Шахсий фикр

Ҳозир эса вужудга келаётган янги партияларнинг коммунистларни ёмонотлиққа чиқаришдан бошқа ишлари йўқдек туюлади менга. Хўш, бу партиялар қуруқ сафсатадан бошқа нима берди халққа? Коммунистик партия-чи? Сўнгги пайтларда партиямиз ташаббуси билан халққа берилаётган кўплаб имтиёзлар ҳаммага маълум-ку! Бошқа партиялар ҳам бундан ибрат олса арзимайдими?

Мени қийнаётган нарсалардан бири — баъзи халқ депутатларининг (айниқса СССР Олий Кенгашида) «Мен шунча сайловчи номидан гапиряпман. Мен ишчи синфи номидан гапиряпман», деяётганларидир.

Тўғрисини айтиш керак, пешона тери билан бола-чақа боқадиган ишчи ёки колхозчи қуруқ сафсата билан қорин тўймаслигини яхши билганидан ҳам иш ташлаш, намойишлар ўтказишни унча ёқтирмайди.

Ишчи номини арзон-гаров сотиш йўлини излаётганларга сўнгги гапим: Ҳар бир одам, у ишчи бўладими, хизматчими, олимми, фақат шахсан ўз номидан гапирсин. Рўзнома, ойномаларда ҳам, ҳатто радио ва ойнаи жаҳонда сўзга чиққанлар ҳам фақат ўз номларидан, қоғозда ёзиб берилганини эмас, дилдагини гапирсин.

Абдулазиз МАҲМУДОВ,
ишчи, 1959 йилдан КПСС аъзоси, Пискент ноҳия партия ташкилоти назорат комиссиясининг аъзоси.

«ОНА ВА БОЛА» ШИФО МАРКАЗИ

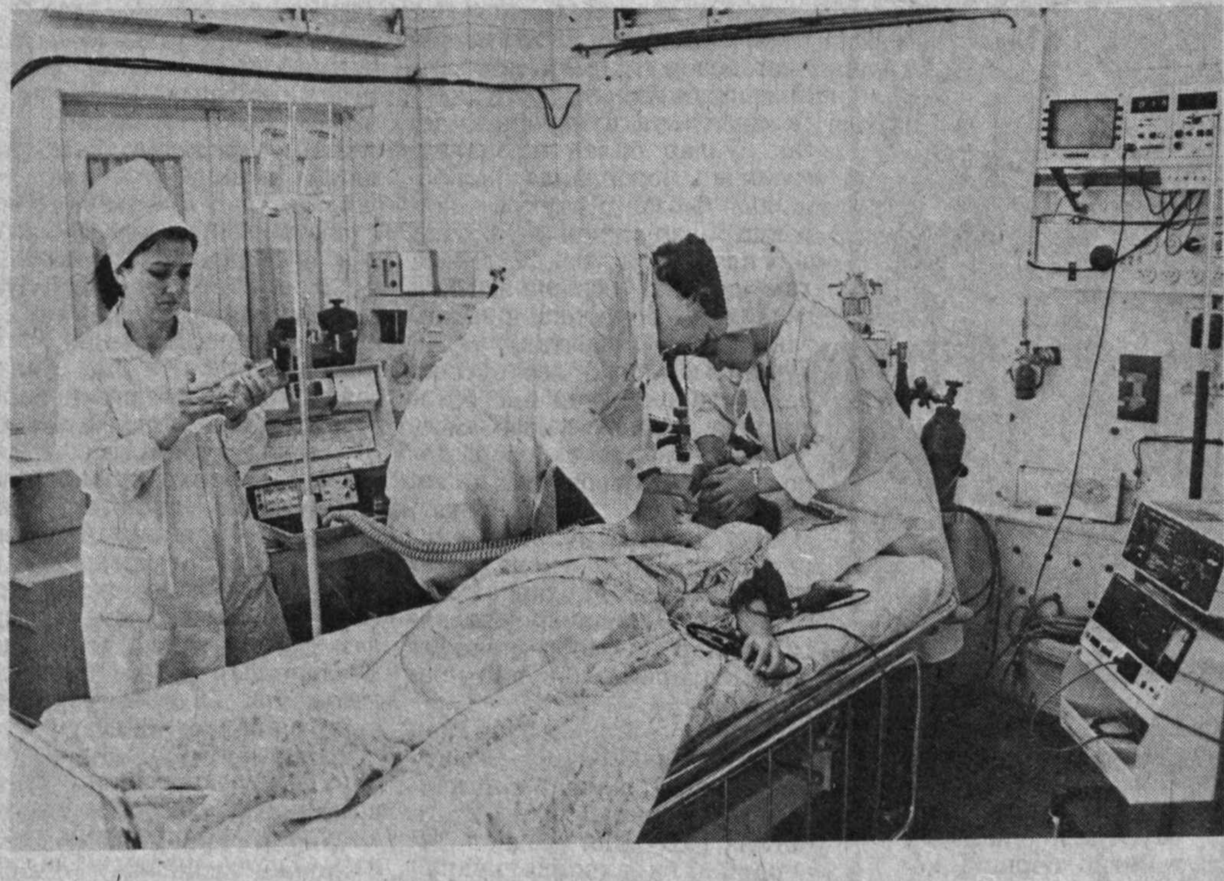

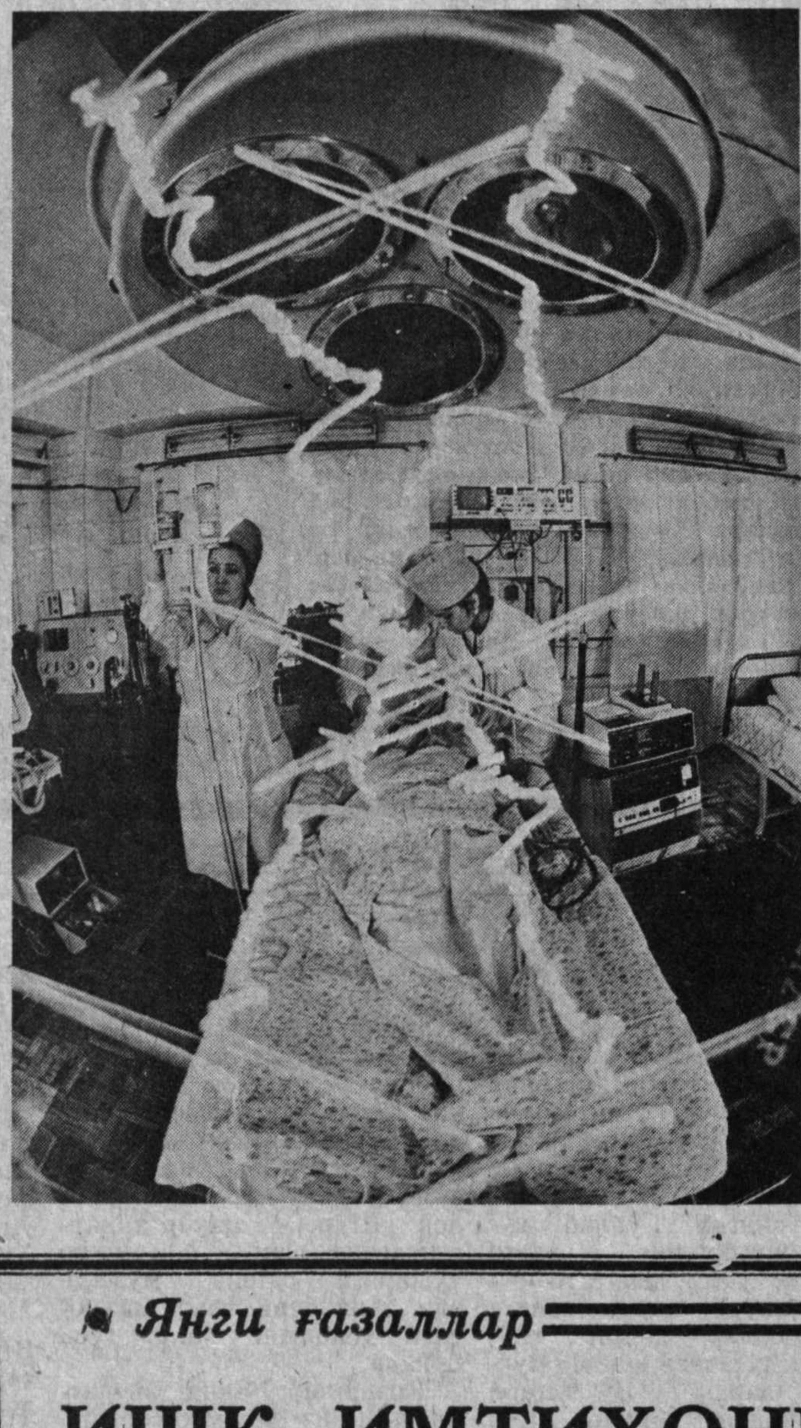

● ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА оналик ва болаликни муҳофаза қилувчи марказ очиш бир орзу эди. Яқинда ана шундай муассаса Тошкентда хизмат кўрсата бошлади. 410 ўринга мўлжалланган улкан шифохонанинг 120 таси болалар учун ажратилган. Марказ касалликни аниқлаш ва даволаш учун зарур бўлган энг замонавий тиббий аппаратуралар, асбоблар билан жиҳозланган. Беморлар ётадиган хоналар ёруғ ва шинам, уларга турфа гуллар қўйилган. Чўмилиш ҳавзаси, ошхона чиройи ҳам кишини мафтун этади. Бу ерда оддий касалхоналарга қараганда бемор учун кундалик ҳаражат қилинадиган маблағ бир мунча кўп ёки 2,5 сўмни ташкил этади. Янги марказда 100 дан ортиқ билимдон мутахассислар, оналар ва болалар соғлиғини муҳофаза қилиш йўлида жонкуярлик кўрсатмоқдалар. Суратларда: марказнинг реанимация бўлими хоналарида беморларни муолажа қилиш жараёни.

Сураткаш С. ВЕЛИЧКИН. (ЎзТАГ).

1991 ЙИЛ. Алишер Навоий йили

ШОИР РУҲИНИ ШОД ЭТИБ

АКМАЛ Икромов ноҳиясидаги 123-ўрта мактабнинг чоғроққина хонаси бугун ҳар галгидан ҳам гавжум. Чунки буюк мутафаккир, улуғ ўзбек халқининг олам узра донғи кетган ўғлони, ўз қалами билан дунёни забт этган ғазал мулкининг султони — бобокалонимиз Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишлаб ўтказилаётган шеърият ва мусиқа кечасига шоир руҳини шод этиб, ўқитувчию ўқувчилар, олимлар, меҳмонлар йиғилишган.

Саҳна пардаси кўтарилиб, кеча ташкилотчиси, мактабнинг тил ва адабиёт ўқитувчиси М. Орифжонова ўзбек адабиётининг асосчисига бағишланган кечани очди. Шундан сўнг ўқувчилар шоир ғазаллари ва рубоийларини ёддан айтиб бердилар.

Мусиқа садолари янграб саҳнага Навоий ва Гули кириб келдилар. Навоий янги ёзган ғазалини ўқиб берди. Ғазалдан сармаст бўлган Гули унинг бу ғазалига тасаннолар айтди...

Навоий ва Гули ролларини 9-синф ўқувчилари Ж. Аҳроров ва З. Маҳмудовалар ижро этишди. Уйғун ва И. Султоннинг «Алишер Навоий» драмасидаги ана шу кўринишларни М. Юсупов (Ҳусайн Бойқаро), Ф. Мақсудов (Абулмалик), Н. Алимхўжаева (Мансур), М. Раҳимов (Лутфий)лар ҳам кўнгилдагидек бажардилар.

— Мактабимиз ноҳиядаги кекса билим масканларидан биридир,— дейди биз билан суҳбатда мактаб директори, тарих фанлари номзоди, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўқитувчи Ж. Муҳиддинов.— Бу ерга ўзбек адабиётининг йирик намояндаси Ойбек, Уйғун, И. Султон ва саҳнада Алишер Навоий ролини 700 мартадан зиёд ижро этган улкан актёр, СССР халқ артисти О. Хўжаев каби кўплаб таниқли кишиларимизнинг ташриф этишгани мактабимиз тарихидаги унутилмас воқеалардандир. Кўҳна тарих дунёга не-не алломаларни, илмфан юлдузларини етказиб берган. Шулардан бири шеърият қуёши Алишер Навоийдир. Бугунги тадбиримизни шу улуғ сиймо руҳига бағишлаганмиз. Бунга мактаб жамоаси катта тайёргарлик кўрди. Ж. Ражабова, М. Ҳайитова каби ташкилотчи ўқитувчиларимизнинг жонбозлиги ва саъи-ҳаракати туфайли оз бўлса-да бу ерга йиғилганларнинг кўнглини кўтарганимиздан хурсандмиз.

Ҳ. ЮНУСОВ.

ТУРЛИ ТИЛЛАРДА ЯНГРАДИ

СССР Халқлари дўстлиги музейида қизиқарли тадбир ўтказилди. Бу ерда Навоий ва унинг ижодий фаолияти ҳақида қилинган маъруза, шоир яратган асарлардан намуналар нафақат ўзбек, балки рус, немис, фаранг, тожик тилларида ҳам янгради. М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваторияси, Тошкент ҳисоб-кредит техникуми ўқитувчи ва толиблари «Лайли ва Мажнун» операсидан намойиш қилишган композицион саҳналар томоша иштирокчиларига маъқул бўлди.

Тадбир сўнгида консерватория ўқитувчиси Марина Арташевская «Навоий ва музика» хусусида тўхталди. Унинг фикрича шоир қолдирган ғазалларни ўрганиш, оҳангга солиш янги мусиқа яратишда қўл келаркан.

Ҳозирда Навоий достонлари асосида ёзилган опера, балет каби саҳна асарлари Иттифоқимиз театрлари билан бир қаторда чет элларда: Олмония, Фарангистон, АҚШ, бир қатор араб давлатлари, Афғонистон театр саҳналарида ҳам қўйилаётганлиги таъкидланди.

И. ТОШЕВ.

● *Янги ғазаллар*

ИШҚ ИМТИҲОНИ

Дилбарим, кўксимда меҳринг бир жаҳондир, бир жаҳон,
Васлингга ошифта кўнглим гулситондир, гулситон.

Ишқ ўтида ўртаниб ҳолим харобу тан заиф,
Ҳажр хоридин бу чеҳрам заъфарондир, заъфарон.

Лабларинг лаълин тилаб гул ғунчадек бағрим хароб,
Эгма қошлар ҳасратида хастажонман, хастажон.

Булбули шайдо каби гулдек нигорим ёдида,
Тонг саҳар шарҳи ғамим бир достондир, достон.

Хўблар ҳар қанча ҳуснин қилсалар кўз-кўз менга,
Меҳрингга содиқ бу кўнглим безабондир, безабон.

Олам ичра орзуинг қилса гар бир шум рақиб,
Қолмайин ором, дилимда қўзғолондир, қўзғолон.

Нолаи беҳудлик этма ишқ аро, Анвар, не тонг,
Ишқ аҳлига бу савдо имтиҳондир, имтиҳон.

ДИЛБАРИМ

Бахтим осмонида меҳри анваримсан, дилбарим,
Толеим авжида рахшон, ахтаримсан, дилбарим.

Ой юзинг орзуси бирлан нурфишон кўнглум мудом,
Бошим узра порлаган тожу заримсан, дилбарим.

Боиси бахтим ўзингсан, дил сууримсан ўзинг,
Бистарим баҳрида якто гавҳаримсан, дилбарим.

Ишқими кўз-кўз қилай Фарҳоду Мажнун олдида,
Сўзлари Ширину Лайло пайкаримсан, дилбарим.

Нозингга жоним тасаддуқ, ишвангга жисмим фидо,
Сарвинозлар ичра серноз сарваримсан, дилбарим.

Сен билан бахтим фаровон, роҳи ишқимдур равон,
Бахтим осмонида меҳри Анваримсан, дилбарим.

ДИЛДОР КЕЗАР ЧАМАНДА

Дилбар борар чаманда, бағрида гулу райҳон,
Гул бирла ғунчаларга тўймай боқарди жонон.

Суртар юзу кўзига гулларни лаҳза-лаҳза,
Гул, райҳон атри бирла роҳатланиб фаровон.

Нозик лабида ўйнар бир дилрабо табассум,
Нозу латофатидин ҳайратда эрди бўстон.

Гуллар шивирлар аста: «Йўқ, сенчалик гўзал гул,
Бўлсак эдик сенингдек нозик-гули хиромон».

«Биздан лабинг латифроқ,— дер ғунчалар бўлиб хун,—
Кош бўлсак эрди сендек одамга бергучи жон».

«Хаттинг бўлиб ҳамиша холингни қучсам эрди,—
Райҳон деди,— дилим ҳам бўлмасди зору нолон».

Райҳону ғунча, гуллар асрорини эшитмай,
Дилбар борар чаманда, бағрида гулу райҳон.

Анвар ҲОЖИАҲМЕДОВ.

ТЎЙ КУНДУЗИ ЎТДИ

Бизнинг асл миллий тўйларимиз қадимда кундузи ўтказилган. Муротали қишлоқ шўросига қарашли маҳалла қўмиталари маъракаларни тинч, ўйин-кулги билан, ихчам ўтказишга алоҳида эътибор беришмоқда. Шу кунларда қишлоқдаги тўйлар кундузи ўтмоқда. Свердлов номли маҳалла қўмитаси раиси Орзиқул Ҳамзаевнинг амалий ҳаракатлари билан Учқун ака Бердиев оиласидаги тўй кундузи ўтказилди. Шу оила фарзанди Гулчеҳранинг қиз базмига куёв бўлмиш саидлик Муҳиддин Муҳамедовнинг жўралари ва қизнинг дугоналари ташриф буюришди.

Тушликда ҳамқишлоқларга ош берилди. Қишлоқ шўроси раиси А. Абдуллаев ёшларга бахтли турмуш тилади. Дастурхон спиртли ичимликлардан холи бўлди. Тўй оқшомга бориб тарқади.

В. УМРЗОҚОВА,
Пискент ноҳияси.

ВИЛОЯТ ФУТБОЛ ФЕДЕРАЦИЯСИДА

ФАХРИЙЛАР БОШ ҚЎШСА ЭДИ...

Яқинда Тошкент вилояти футбол федерациясининг таъсис конференцияси бўлиб ўтди. Бу галги конференция олдингиларига қараганда иштирокчиларнинг фаоллигида, вилоятимиз футболи ҳозирги даврда қай аҳволда эканлигини чуқур муҳокама қилиш билан ўтди.

Конференцияда нуфузли фуқаролардан республикамизда дастлабки футбол командасини ташкил қилиб, биринчи СССР халқлари спартакиадасида қатнашган кекса футболчи Муса ака Хўжаев, Туркманистонда ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган тренер Сергей Будагов, Ашот Григорьянц ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган агроном, футбол жонкуяри Жўра ака Хоназаровлар иштирок этишди. Улар вилоят ва республикада футболнинг ривожи, ҳозирги кундаги муаммоларини сўзлаб бериш билан бирга, ўзларининг ўтмишдаги бой тажрибаларини ҳам ўртоқлашдилар.

Вилоят федерацияси раиси Баҳром Ғофуровнинг ҳисобот маърузасидан сўнг, музокарага «Соҳибкор» (Халқобод) командасининг бошлиғи Д. Шегай, вилоят касаба уюшмалари спорт бўлимининг ходими А. Агеев, вилоят ихтисослаштирилган Олимпия резервлари футбол мактабининг директори В. Вишинский, Бутуниттифоқ тоифасидаги ҳакам В. Кононев, республика тоифасидаги ҳакам Т. Олимовлар чиқишди.

Конференцияда янги вилоят футбол федерацияси ва ижроқўми қайтадан тузилди. Кўрсатилган уч номзоддан А. Абдувосиқов федерация раиси этиб сайланди.

Сўзга чиққанлардан Ж. Хоназаров жумладан, вилоят спорт қўмитасига ва футбол федерациясига ҳали давлат тили етиб келмаганлигини, айрим командаларимиз номлари эса ярми русча, ярми ўзбекча сўзлардан иборат эканликларини куйиниб гапирди.

Т. ОЛИМОВ.

● ҲАР ТЎҒРИДА

КУНИГА 50 МИНГ ЧАҚАЛОҚ

● ХИТОЙДА ҳар куни эллик минг чақалоқ туғиляпти. Кейинги тўрт йилда бу ерда аҳоли сонининг ортиши икки фоиздан пастга тушгани йўқ. Бошқача қилиб айтганда ХХЖ аҳолиси ҳар йили 16 миллион кишига кўпаймоқда.

Ҳозирги Хитойда аҳоли жон бошига 0,1 гектар экин экиладиган майдон тўғри келади. Бу жаҳон бўйича ўртача даражанинг учдан бир қисмидан ҳам камдир. ХХЖ ҳар бир киши бошига тўғри келадиган чучук сув бўйича жаҳонда 88-ўринда туради. Дон етиштириш ҳам ўртача жаҳон кўрсаткичидан камдир. 1989 йилда у жон бошига 362 килограммни ташкил этди.

Хитой экспертларининг фикрича мамлакатнинг иқтисодий имкониятлари ва ресурслари аҳоли сонининг энг кўпи билан 950 миллион кишидан ортмаслигини тақозо қилади. Ҳозирги вақтдаёқ хитойлар 1,1 миллиард кишидан ҳам ошиб кетди. Аҳоли сонининг тез ўсиши амалда Хитой ҳукуматининг халқ турмуш даражасини ошириш бўйича сарфлаётган куч-ғайратини пучга чиқармоқда.

Муҳаррир
Н. НАСИМОВ.

ЭЪЛОНЛАР БУРЧАГИ

Ўзбекистон ССЖ Маданият вазирлиги
«ХАНДА» ИЖОДИЙ МАРКАЗИ
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ ССЖИ ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
5 МАРТ СОАТ 16.00 ВА 19.00 ДА
ЎЗБЕКИСТОН — ҲИНДИСТОН ДЎСТЛИК ВА СЕВГИ ТАРОНАЛАРИ
РАЖ КАПУР, МУКЕШ, МУҲАММАД РАФИ
ва КИШОР КУМАР хотирасига бағишланган

КАТТА КОНЦЕРТ

ПРОГРАММАДА:

«БОМБЕЙ АРТ ГРУППА» Деҳли эстрада ансамбли: МУКЕШ ГУПТА, ДЕЕПАК КУМАР, АЛКА ГАНОҲИ, ДХАНВАНТИ, РОХИТЛЕКХИ, АГАМ ПРАШАД, МАДАНЛАЛ КАНОИЯ.

«ИНДИАН МАДЖИК ГРУППА» ҳинд сеҳргарлик гуруҳи раҳбари,
АШОК БХАНДАРИ

«ХАНДА» САТИРА ВА ЮМОР АНСАМБЛИ:
ШЕРҚУЗИ ҒОЗИЕВ,
МАВЛУДА ТУРДИЕВА, ТУРСУНОЙ САПАЕВА.

КОНЦЕРТДА: ҳинд кинофильмларидан қўшиқ ва рақслар ижро этилади.

Чипталар Халқлар дўстлиги саройи кассасида сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КОМСОМОЛ ҚЎМИТАСИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА

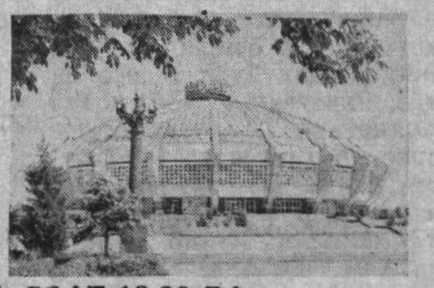

27 ФЕВРАЛЬ СОАТ 19.00 ДА
БИРИНЧИ МАРОТАБА
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ЁШ ХОНАНДАЛАРИНИНГ

«ИСТИҚБОЛ-91»

КЎРИК-КОНКУРСИ ҒОЛИБЛАРИНИНГ ҲИСОБОТ КОНЦЕРТИГА

ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

ҚАТНАШАДИЛАР:

ХОНАНДАЛАР: конкурс олий мукофот совриндори: Эркин ДЕҲҚОНБОЕВ; лауреатлар: Мирсаид ИСОҚОВ, Ғофур ҚЎЧҚОРОВ, Азиз ИСОҚОВ, Ғулом НИШОНОВ, Даврон ҚОДИРОВ, Баҳодир ТЎРАЕВ.

Тошкент вилояти Ленин комсомоли мукофоти совриндори, раққоса —
ГАВҲАР АМИНОВА

«ҚИЗИҚЧИ-89—90» конкурси совриндорлари: Туйғун САЪДУЛЛАЕВ, Абдураҳмон СИДДИҚОВ.

ПРОГРАММАНИ — ЎзССРда хизмат кўрсатган артист — Лутфулла САЪДУЛЛАЕВ олиб боради.

Саҳналаштирувчи режиссёр — Фарҳод АҲМЕДОВ.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 44-35-91, 44-29-04.

Касса соат 10 дан 20 гача ишлайди.

Шаҳарлараро ва халқаро телефон алоқасидан фойдаланувчи абонентлар

ДИҚҚАТИГА!

1991 йил 1 январдан бошлаб, Германия Демократик Жумҳурияти ва Германия Федератив Жумҳуриятининг бирлаштирилиши муносабати билан собиқ Германия Демократик Жумҳурияти ва Ғарбий Берлин ҳудудида кўрсатиладиган халқаро электр алоқа хизматлари учун тўланиши лозим бўлган ҳисоб-китоблар Германия Федератив Жумҳуриятидаги тарифлар асосида белгиланади.

СССР Президентининг 1990 йил 26 октябрдаги Фармонига мувофиқ чет эл валютасига нисбатан сўмларга оид тижорат курсининг жорий этилиши муносабати билан СССР Алоқа вазирининг 1990 йил 18 декабрдаги 592-сонли Буйруғи асосида Халқаро электр алоқаси хизматлари ҳақи 1991 йил 1 январдан бошлаб икки баравар оширилди.

Свердловск вилоятининг Нижний Тагил шаҳрида 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 рақамлари билан бошланадиган телефон номерлари олдига 2 рақамини, СТСнинг 1 рақами билан бошланадиган номерлари олдига 9 рақамини қўшиш орқали олти рақамли телефон номерларига ўтилади. Энди абонент билан боғланиш учун аввалги 343+51+телефон номерлари ўрнига 343+5+телефон номери терилади, маълумот бериш хизмати — 223009.

Волгоград вилоятининг Камишин шаҳрида 2-АТС 4-АТСга ўтказилади.

Витебск шаҳрида 6-АТС 36-АТСга, 3, 4-АТС қисман 36-АТСга ўтказилади, маълумот бериш хизмати — 12121.

Минск шаҳрида 1991 йил 21 январдан 596, 598 шаҳар телефон станциясининг номерлари 58-АТСга ўтказилди, маълумот бериш хизмати —332951, 557798 (Москва вақти билан 09—17 дан бошлаб).

Шаҳарлараро ва халқаро автомат телефон алоқаси масалалари юзасидан 44-39-31 телефон орқали маълумот олиш мумкин.

Халқаро сўзлашувлар учун буюртмалар 44-39-41 телефони бўйича қабул қилинади.

ТОШКЕНТ ТЕЛЕГРАФ-ТЕЛЕФОН СТАНЦИЯСИ.

«СОЮЗРЕКЛАМА» БУТУНИТТИФОҚ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕКЛАМА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ.

«САВДО УЙИ» ҚУРИЛДИ

ОҲАНГАРОН ноҳияси матлубот жамияти ҳузуридаги қурилиш жамоаси таркибида ўнлаб бинокорлар меҳнат қилишаяпти. Улар хўжалик усули асосида ҳар йили аҳолига турли хил хизмат кўрсатувчи иморатларни кўплаб барпо этишяпти. Яқинда Қорахитой қишлоғида янги озиқ-овқат дўкони муддатдан олдин фойдаланишга топширилди.

Бундан ташқари Айритом қишлоғида яна бир савдо тармоғи қуриб битказилди. Бу «Савдо уйи» меҳнаткашларга хизмат кўрсата бошлади. Иккала қишлоқ аҳолиси қурувчиларнинг бу хайрли ишларидан миннатдор бўлмоқдалар.

А. МАҲКАМОВ.

ЙИГИТЛАР БЕЛЛАШГАНДА...

Оржоникидзе ноҳиясидаги пахтачилик техникумида Улуғ Ватан уруши йилларида ҳалок бўлганлар хотирасини яна бир ёд этиш мақсадида жамоатчилик митинги ўтказилди. Унда ҳозирги пайтда партия ва ҳукуматимиз олиб бораётган сиёсат, ноҳия аҳлининг ҳарбийларга муносабати ва бошқа бир қанча долзарб мавзуларда суҳбат кетган бўлса-да, асосий тадбирлар йигитларни ҳарбий хизматга тайёрлаш бўйича ўзига хос кўрикка айланган спорт мусобақалари пайтида бўлиб ўтди.

Шу куни ҳарбий хизматга чақирилувчи ўсмирлар ўртасида ўтказилаётган оммавий-мудофаа ишлари ойлиги ҳамда XII ноҳия спартакиадаси мусобақаларига ҳам якун ясалди. Уларда беш мингдан зиёд йигит-қизлар иштирок этишди.

Ғолибларни ноҳия ҳарбий комиссариатининг бошлиғи подполковник Р. Тошхўжаев, фахрийлар кенгаши раиси Ж. Хоназаров, маданият бўлими мудири А. Қурбонов ва комсомол қўмитаси котиби И. Сайдикаримовлар қутлашди.

Ленин ноҳиясидаги 47-ўрта мактаб қошидаги таэквандо тўгараги қатнашчиларининг чиқишлари мезбонлар олқишига сазовор бўлди.

Митинг ва мусобақалардан сўнг урушда ҳалок бўлган ҳамюртларимиз номи ёзилган ёдгорликка гулчамбарлар қўйилди.

Д. АЪЗАМ.
Суратлар муаллифники.

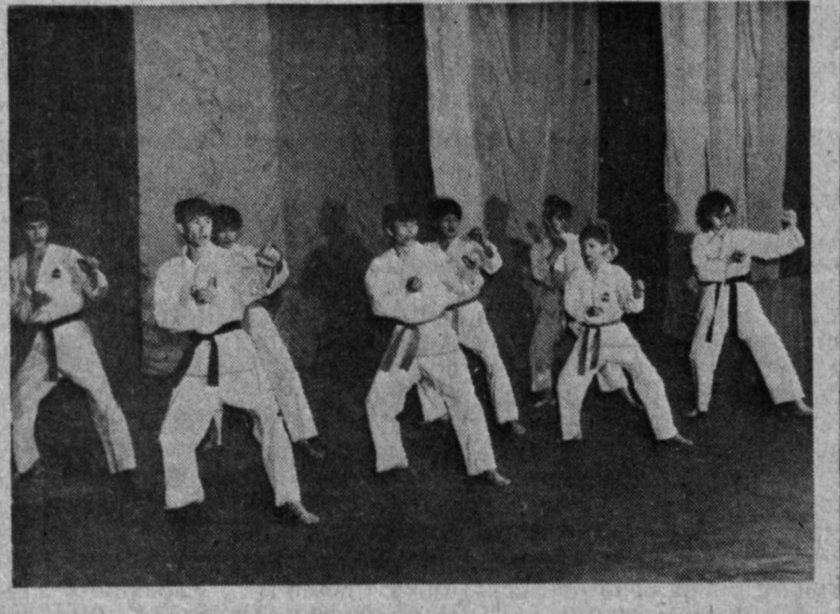

Тошкент ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 335885, 325747, 325748, 337916; масъул котиб — 334808, 325353, масъул котиб ўринбосарлари — 325750, бўлимлар: мафкура, ёшлар ҳаёти ва ахборот — 325778, 325645, 337010, Қишлоқ хўжалиги — 325647; саноат, қурилиш ва транспорт — 325749; маҳаллий Кенгашлар ҳаёти — 325733, ижтимоий масалалар — 325556; маданият — 325767, адабиёт ва санъат — 325553; хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354, жамоатчи кенгаш қабулхонаси — 33-40-48, 325354, эълонлар бўлими —325727.

Буюртма — 4879. Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс: 64672. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12